

1215 SÖYLENCESİ: BİR İNSAN HAKLARI BELGESİ OLARAK MAGNA CARTA THE MYTH OF 1215: MAGNA CARTA AS A HUMAN RIGHTS DOCUMENT

Cemre Belçim GÖLBAŞI UÇAR*

Makale Bilgi

Gönderi: 15/10/2024
Kabul : 10/03/2025

Anahtar Kelimeler

Magna Carta,
İnsan Hakları Belgesi,
Aristokrat Sınıfı,
25'lerin Yargılaması
Usulü.

Article Info

Received: 15/10/2024
Accepted: 10/03/2025

Keywords

Magna Carta,
Human Rights
Document,
The Aristocratic
Class,
Judgement of the
Twenty-Five.

Özet

13. yüzyıl İngiltere’inde kabul edilen bir belge olan Magna Carta, insan hakları tarihinde genellikle başlangıç noktasını temsil eder. Bu belgenin, o güne kadar kabul edilmiş diğer örneklerinden ayrı ve özel bir anlamı olduğu inancı hakimdir. Araştırmanın amacı Magna Carta’nın hukuki niteliğini inceleyerek günümüzdeki insan hakları anlayışı ile bağlantısını ortaya koymaktır. Belgenin tarihsel arka planı incelenerek ve devlet teorisi kavramları ile ilişkisi ortaya konularak yapılaş amacının tespit edilmesi hedeflenmektedir. Bu nedenle araştırmada öncelikle Magna Carta’nın kabul edilmesine giden tarihsel süreç yer verilmiştir. Magna Carta’yı kabul eden Kral John ve öncesindeki kralların yönetimleri incelenmiştir. Ardından belgenin türü, tarafları ve içeriği ortaya konulmuştur. Magna Carta’nın hukuki bir belge olarak hangi türü temsil ettiği, tarafları olarak kral ve baronların toplumsal konumları ve içeriğinde hangi konulara yer verildiği incelenmiştir. Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Bu anlamda başta değişiklikler içeren Magna Carta’nın orijinal metni ve ona esin kaynağı olan I. Henry’nin taç giyme töreni belgesi olmak üzere; tarihi ve hukuki birincil kaynaklar ile ikincil kaynaklardan ve edebi eserlerden de yararlanılmıştır.

Abstract

Magna Carta, a document adopted in 13th century England, usually represents the starting point in the history of human rights. The general belief prevails that this document has a separate and special meaning from other examples that had been accepted to that day. The aim of this research is to examine the legal nature of Magna Carta and to reveal its connection with the current understanding of human rights. It is aimed to determine the historical background of the document and the purpose for which it was made by examining it on the axis of the concepts of state theory. For this reason, the research first focused on the historical process leading to the adoption of Magna Carta. The administrations of King John, who accepted Magna Carta, and the Kings before him have been examined. Then the type, parties and content of the document were revealed. It has been examined which type Magna Carta represents as a legal document, the social positions of the kings and barons as parties, and what issues are included in its content. Qualitative research method has been preferred as the method in the research. In this sense, especially the original text of Magna Carta, which contains changes and the Coronation Charter of Henry I and other historical and legal primary sources, as well as secondary and literary works have also been used.

* Arş. Gör. Başkent Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı. / Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku doktora öğrencisi.

Atıf Şekli | **Cite As:** GÖLBAŞI UÇAR Cemre Belçim, “1215 Söylencesi: Bir İnsan Hakları Belgesi Olarak Magna Carta”, İnÜHFD, 16(1), 2025, s.111-125. **İntihal** | **Plagiarism:** Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been controlled via plagiarism software and reviewed by at least two blind referees.

EXTENDED SUMMARY

The introduction of human rights into positive law in the international arena is considered that it started with the process after World War II. However, human rights did not emerge at once. It is impossible for the development of the understanding of human rights to be completed in such a short period of time. This understanding is a result of thousands of years of philosophical and political accumulation. The currents of thought on which Western civilization is built are especially influential. In this sense, it is a general acceptance that the Magna Carta, which England, a prominent state, produced in the early Middle Ages, contained the first reflection of human rights and blinked at the present day's understanding.

With this research, the answer to the question of whether Magna Carta really has a special significance to be attributed in the history of human rights is being sought. The legal nature of Magna Carta as a document and its contextual and purposeful value as a human rights document are being questioned. Answers are being sought to the questions of what the parties and the purpose of the document are.

In order to achieve the purpose of the research, primary sources were examined first. The first of these is the Magna Carta text. Magna Carta has been used together with the changes it has undergone during the process. The Coronation Charter of Henry I which was also used as a draft when preparing the text of the Magna Carta also has been taken into account. Along with the primary sources, important secondary historical and legal sources have been used. Additionally, literary works dealing with the period were also used.

It is possible that there are many studies on this topic in the international arena. However, the same situation does not seem to be possible in the national area. For this reason, it is aimed to fill this gap in the literature by conducting a study on the basis of general state theory concepts related to Magna Carta. In this way, it is aimed to help to know the other evaluations of the document in the international field while it is being examined in the national field.

The qualitative research method was preferred as the method in the study. The study is a research article and was written using qualitative sources. The foreign sources used in the study have shown the direction in reaching the result in the research. The reason why foreign sources are predominantly preferred is that the research topic examines the political change in a foreign country. In this sense, Bede's work, which is frequently used as a source of reference in foreign sources, was also used as a source of information. It is not very often that there is a study in the national field that examines Magna Carta in detail on the axis of its content and sides. For this reason, the subject has been dealt with especially by associating with the concepts of state theory. The social status of the parties of the document and their relations with the king are given.

The main features of feudalism, which expresses the basic political structure of the period, that prepared the way for the signing of the Magna Carta, have been revealed. In addition, religion, which was an important dynamic of the period, was also included. It has been investigated how the king's relationship with the Pope affected political life and was instrumental in the adoption of the Magna Carta. In this sense, it has been determined that the spiritual and worldly power conflict that has lasted for centuries in Europe has also been effective in the process of accepting the Magna Carta. Conducting a study related to the concepts of state theory has enabled the study of Magna Carta not only in the field of history but also in the field of legal theory.

According to the conclusion reached in the research, Magna Carta does not coincide with the current understanding of human rights. The most important elements that support this are the sides and content of the document. The parties to the document are the king and the barons. In this sense, there is no equality in society in terms of the rights recognized in the document. It is a document that protects the rights of aristocrats, a class that is hierarchically at the top. The most crucial aspect included in its content is the judgement of the Twenty-Five. This procedure was allocated as a *forma securitatis* given to the barons in the implementation of the agreement. If the king failed to honor his promises, the barons were empowered to enforce the agreement by using all the resources at their disposal. In this sense, it can even be said that the document protects the barons rather than the king or the common people.

For the purpose of Magna Carta, there is no such thing as the recognition of certain rights to the entire public. It was forcibly admitted to the king as a result of the barons' uprising against John's arbitrary rule. It has remained in force for a very short time. After that, it underwent many changes with the sudden death of John and the efforts of the new king's aides. It can even be said that in the end, it turned into a document that protects the kingdom again. The reason why the document became so famous after that is in the 16th and the 17th centuries it has been brought back to the agenda. It has become a tool used not only against kings but also against arbitrary and lawless administrations. In this sense, it has also been used against parliaments that are seen to be too powerful. It has become a symbol of resistance against lawlessness. In this sense, it has been taken out of its true context and given another meaning. It is possible to evaluate it as such a symbol, but of course, it is not a sufficient document from the point of the current view of human rights law.

I. GİRİŞ

1215 yılında İngiltere’de kabul edilen bir belge olan Magna Carta, tam adının çevirisiyle “Büyük Özgürlükler Fermanı”, genel kabule göre o tarihe kadar var olmuş diğer örneklerine benzemeyen ve insan hakları anlayışını yansıtan bir başlangıç noktası olarak ele alınmaktadır.

Makalenin araştırma konusu, Magna Carta’nın bir insan hakları belgesi olarak incelenmesidir. Araştırmada Magna Carta’nın bir hukuki belge olarak hangi niteliklere sahip olduğu, kabul edilmesi ile neyin amaçlandığı ve bu özelliklerin insan hakları anlayışı ile ne kadar örtüştüğü sorularına cevap aranmıştır. Bu sorulara cevap aranırken tarihsel arka plana da yer verilmiştir. Dönemin siyasi, ekonomik ve hukuki özellikleri incelenerek Magna Carta’nın oluşmasına zemin hazırlayan düşünsel altyapının bir haritası çizilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Magna Carta’nın bir bütün olarak incelenmesi gerekmiştir; metnin üslubuna, taraflarına, hukuki kavramlarına, metinde ismi geçen kişilere ve bu kişilerin unvanları ile toplumdaki konumlarına yer verilmiştir.

Magna Carta’yı bir insan hakları belgesi olarak incelemek, döneminin ve özgün metnin özelliklerini dikkate almanın haricinde “insan hakları belgesi” kavramının tanımlanmasını ve belirli bir sistematığe oturtulmasını da gerektirmektedir. Ancak böyle bir tanımlama disiplinler arası bir çalışmayı zorunlu kılmakta ve araştırmanın amacını aşmaktadır. Bu nedenle konu, Magna Carta’yı tetiklediği tespit edilen belirli unsurlar ve belgenin, dönemine özgü hukuki niteliği üzerinden incelenmesi ile sınırlandırılmıştır. Belgenin insan hakları tarihi anlatılırken genellikle vurgu yapıldığı görülen kısımları ele alınırken aynı zamanda gölgede kaldığı düşünülen bazı özelliklerine de yer verilmiştir.

Araştırma yapılırken nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Bu anlamda Magna Carta metni başta olmak üzere döneme ait hem birincil hem de ikincil tarihi kaynaklardan, hukuki incelemelerden ve dönemi anlatan edebi eserlerden faydalanılmıştır. Bu çalışmayla Magna Carta’nın hukuki anlamının ve insan hakları ile bağlantısının ortaya konulması hedeflenmektedir. Uluslararası alanda bu konuyla ilgili yazılan birçok araştırma makalesine rastlamak mümkün olsa da ulusal alanda bu konuyu devlet teorisi kavramları ekseninde ele alan bir çalışmaya rastlamak pek mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle konunun öncelikle tarihsel arka planına yer verilmiştir. İngiliz toplumunun siyasi olarak geçirdiği süreç incelenerek Magna Carta’nın kabulüne götüren unsurlar ele alınmıştır. Ardından Magna Carta metni hukuki bir belge olarak incelenmiş; tarafları ve içeriği ortaya konulmuştur. Son olarak Magna Carta sonrası İngiliz toplumunun siyasi düzeninde nasıl bir değişim yaşandığına yer verilmiştir.

II. MAGNA CARTA’NIN TARİHSEL ARKA PLANI: KURULAN DÜZENDEN SAPMA VE BARONLARIN İSYANI

Magna Carta’nın yapılış amacı ve içeriğinin anlaşılabilmesi için imzalandığı dönemin koşullarının incelenmesi gerekir. Zira tarihte olaylar her zaman bir neden-sonuç ilişkisi içerisinde ilerler. Bu anlamda hukuk tarihinde ve insan haklarının gelişiminde önemli atıflar yapılan Magna Carta da ortaya çıktığı toplumun siyasi, sosyal, dini, ekonomik ve coğrafi koşullarının bir ürünüdür. İngiltere’nin yüzyıllar süren gelişimine yer vermek bu araştırmanın amacını aşacaktır. Ancak Magna Carta’yı kabul edildiği dönemin özelliklerinden bağımsız olarak anlamlandırmak mümkün değildir. Bu nedenle tarihsel arka planın temel unsurlarına değinilmesi gerekir.

Magna Carta’nın imzalandığı dönem 13. yüzyıla tekabül eder. Bu tarihler, İngiltere’de Orta Çağ’ın başlangıç tarihi olarak kabul edilen 1066 yılından sonrasına rastlar.¹ 1066 yılına kadar İngiltere toprakları farklı kavimlerin akınlarına maruz kalmıştır. Güney’den Roma, Doğu’dan farklı barbar ve Germen kabileleri ve Kuzey’den Vikingler ile Normanların istilaları sonucu birçok kez yakılıp yıkılmış, yeni baştan inşa edilmiş ve toplumsal değişime uğramıştır.² 1066 yılını önemli kılan ise Norman ve Viking akınları ile Hastings Savaşı’dır. Normandiya Dükü Fatih William, Hastings Savaşı’nda Anglo-Saksonları hezimete uğratarak İngiltere tahtına geçmiş ve bu tarihten sonra İngiliz toplumunun ciddi bir Normanlaşma sürecine girdiği görülmüştür. Bu sürecin 13. yüzyıl İngiltere’sine götüren iki önemli sonucu olduğu söylenebilir: Feodal sistem gelişmiş ve İngiliz adaları yönünü Kuzey’den çok Fransa’nın merkezde olduğu Batı’ya çevirmiştir.³

İngiltere, tarımsal faaliyetlerin ön planda olmasını sağlayan topraklara sahiptir.⁴ Kabileler döneminden itibaren bu faaliyetlerin yürütülmesi, devam eden askeri mücadeleler için asker sağlanması ve vergilerin toplanması gibi konular özel kişiler tarafından yürütülmüştür.⁵ Norman dönemine gelindiğinde bu

¹ BLACK, Jeremy: İngiltere Tarihi, Çev. Aytac Yıldız, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2020, s.99. Günümüzde İngiltere, Birleşik Krallık ve İngiltere farklı anlamlara sahiptir. “İngiltere” kelimesi İngiltere adalarının kastedilmesiyle coğrafi ve aynı zamanda orada yaşayan toplumu ifade ettiği için politik bir kavrama işaret eder. “Birleşik Krallık” (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland); İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda olmak üzere dört kurucu ülkeden oluşan devleti ifade eder. “Büyük İngiltere” (Great Britain) kelimesi ise yalnızca İngiltere, İskoçya ve Galler’i kapsar. Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı: “Birleşik Krallık’ın Siyasi Görünümü”, <https://www.mfa.gov.tr/ingiltere-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (Erişim: 15.10.2024). Araştırmada Magna Carta’nın ortaya çıktığı toplum incelenirken İngiltere kelimesi tercih edilmiştir. Zira dönemin krallarının kendilerini “İngilizlerin Kralı” (Rex Anglorum) olarak ifade ettiği görülmektedir. BLACK, s.84. Ancak o dönemde günümüzdeki anlamıyla İngiltere siyasal birliğinin mevcut olmadığı unutulmamalıdır.

² Detaylı bilgi için bkz. BLACK, s.51-99; JENKINS, Simon: İngiltere’nin Kısa Tarihi, Çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul 2020, s.9-37. İngiltere’ye yapılan Roma seferleri için bkz. CAESAR, Gaius Iulius: Notlar: Galya Savaşı Üzerine, Çev. Samet Özgüler, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2022, s.144-155.

³ BLACK, s.99-101. Bu dönemde William tarafından birçok kale inşa ettirilmiştir. Bu durum onun kurmak ve yerleştirmek istediği düzen hakkında ipuçları vermektedir. HIBBERT, Christopher: Çağdaş İngiliz Krallığı, Staples Printers Ltd, St Albans 1971, s.17.

⁴ BEDE: A History of the English Church and People, Penguin Books, Edinburgh 1964, s.37.

⁵ BLACK, s.101. İngiltere’nin akınlarına maruz kaldığı ve etkilendiği Roma için de benzer bir durum söz konusudur. CAESAR,

parçalı toplumsal yapı feodalizme dönüşmeye başlamıştır.⁶ Magna Carta'nın ortaya çıkmasını sağlayan toplumsal yapı da feodal sistemin özelliklerini yansıtmaktadır. Bu nedenle feodalizmin, belgenin oluşumuna zemin hazırlayan birtakım temel unsurlarından bahsedilmesinde fayda vardır.

Feodalizm, Orta Çağ Avrupası ile özdeşleşen bir kavramdır. Toplumun siyasi, hukuki ve ekonomik düzenini ifade eder. Feodal sistem incelenirken toplumsal yapıdaki değişimlere bağlı olarak dönemlere ayrılır.⁷ Sistemin temel özelliği, vassalın şahsi tabiiyet (sadakat) bağı ile lorduna bağlı olmasıdır. Tabiiyet esası, kişilerin toplumsal yaşamdaki yerlerini belirleyen en önemli unsurdur. Vassal, lordun “adamıdır” ve ona “biat eder”. Bu tabiiyet durumu, Orta Çağ Avrupası'na ait birçok eserde sembolize edilen *hommage* adı verilen bir tören ile sağlanır.⁸ *Hommage*'ın etimolojik kökeni, “insan” anlamında kullanılan Latince *homo* ve sonrasında Anglo-Fransızca *homage* kelimelerine dayanır ve “bağlılık”, “sadakat”, “vefa” anlamına gelir.⁹

Birbirine sadakat ile bağlı olan lord ve vassal arasında sözleşmeye dayalı bir ilişki vardır.¹⁰ Bu ilişki iki yönlüdür: vassal, başta askerlik hizmeti olmak üzere birtakım hizmetlerde bulunma sözünü verir, bunun karşılığında lord ona güvenlik ve koruma sağlama ile toprağını kullanma taahhüdünde bulunur.¹¹ Burada kilit nokta; kurulan ilişkinin sözleşmeye dayanıyor olmasıdır. Sözleşmenin bir tarafı sözünü yerine getirmediginde diğer taraf da sorumluluklarını yerine getirmeme hakkına sahiptir. Orta Çağ toplumu, birbirine çeşitli ilişkilerle bağlı sosyal sınıflardan oluşur. Ancak topluma bir bütün olarak bakıldığında kral ve tebaası arasındaki ilişkide farklı bir durum söz konusudur. Black'in de ifade ettiği üzere: “Kutsal bir monarşide bir köylü veya vassal tebaa olarak kendi başına, sorumluluklarından vazgeçebilme hakkına sahip değildir.”¹² Toplumsal yapının bu özelliği, Magna Carta fikrinin ortaya çıkmasına neden olan önemli sorunlardan biri olarak görülmektedir.¹³

Norman fetihleri ile ilişkilendirilen bir diğer konu, İngiltere'nin Fransa ile olan ilişkisidir. Bu dönemde sadece siyasi değil, kültürel anlamda da Fransa'nın etkisi açık bir şekilde görülür.¹⁴ Ayrıca hanedan üyelerinin birbiri ile evlenerek geliştirdiği siyasi bağlar, Avrupa toplumlarında iktidar meselesinin karmaşık miras ağları üzerine kurulmasına neden olmuştur. Veraset kurallarının belirsiz olduğu Orta Çağ'ın başlarında, taht iddiasında bulunanlar arasındaki savaşlar ve kilisenin bu duruma müdahalesi egemenliğin sahibinin belirlenmesinde önemli rol oynamıştır.¹⁵ Bu anlamda İngiltere'nin geçirdiği dönemleri de hükümdarlar ile ilişkilendirerek incelemek mümkündür.¹⁶ Hükümdarın kişisel özellikleri, toplumun içinde bulunduğu durumun ilk belirleyicilerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Magna Carta'nın imzalandığı dönemde tahtta Kral John oturmaktadır. Ancak onun tek başına bu belgenin mimarı olduğu söylenemez. Öncesinde tahta çıkan I. Henry, II. Henry ve I. Richard'ın yönetimleri, Magna Carta gibi kralın taviz verdiği bir belgenin talep edilmesine alt yapı hazırlar. Bu nedenle 12 ve 13. yüzyıllarda İngiltere'nin siyasi ve hukuki dönüm noktalarına değinilmesi gerekir.

A. 12. ve 13. Yüzyıllarda Magna Carta'ya Giden Sürecin Dinamikleri

Magna Carta'nın imzalanmadan önce İngiltere'nin oldukça çalkantılı süreçlerden geçtiğini söylemek mümkündür. Toplumun ve yönetimin yapısındaki değişim bu durumu oluşturan en önemli sebeplerdendir. Yüzyıllar boyunca çeşitli toplumlar tarafından akınlara maruz kaldıktan sonra 12. yüzyıl civarında adada nihayet görece kalıcı ve sistematik bir düzen kurulmaya başlandığı söylenebilir.¹⁷ Bu nedenle Magna Carta'nın içine doğduğu toplumsal yapının anlaşılması için I. William'dan sonraki sürecin dinamiklerini nelerin oluşturduğunu incelemekte fayda vardır.

Hastings Savaşı'nın galibi Fatih William¹⁸ (I. William) ölmeden önce egemenliğini, Normandiya tahtına Robert ve İngiltere tahtına II. William (Rufus) gelmek üzere iki oğlu arasında paylaştırır.¹⁹ II. William'dan sonra tahta bir diğer kardeş I. Henry (1100-1135) gelir. I. Henry'nin odaklandığı iki büyük sorun vardır: Normanlar ve Fransa. Kral, bu sorunların çözümünü kraliyet yönetiminin kurumlarını köklü

s.56.

⁶ AKAD, Mehmet/VURAL DİNÇKOL, Bihterin/BULUT, Nihat: Genel Kamu Hukuku, Der Yayınları, İstanbul 2023, s.274.

⁷ Bkz. BLOCH, Marc: Feodal Toplum, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2021, s.111-129.

⁸ BLOCH, s.228-229; AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali/KÖKER, Levent: İmparatorluktan Tanrı Devletine, İmge Kitabevi, Ankara 2020, s.184.

⁹ Merriam-Webster Dictionary: “Homage”, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/homage#dictionary-entry-1>, (Erişim: 15.10.2024). Dictionary: “Homage”, <https://www.dictionary.com/browse/homage>, (Erişim: 15.10.2024).

¹⁰ AĞAOĞULLARI/KÖKER, s.214.

¹¹ BLOCH, s.231.

¹² BLACK, s.105.

¹³ BLACK, s.105.

¹⁴ Örneğin Norman fetihlerinden sonra İngiltere'de Fransız etkisinin en somut hissedildiği alanlardan birisi İngiliz dili ve buna bağlı olarak edebiyattaki değişimdir. Detaylı bilgi için bkz. EMERSON, Oliver Farrer: The History of English Language, Macmillan & Co. Ltd., New York 1910, s.51 vd.

¹⁵ I. Henry öldükten sonra yaşanan taht krizi bu durumun örneklerinden biridir. Dönem ile ilgili detaylı bilgi için bkz. FLEMING, Robin: Britain After Rome: The Fall and Rise 400-1070, Penguin Books, London 2011, s.314 vd.

¹⁶ İngiliz hukukçular tarafından geliştirilen anlayışa göre kralların iki bedeni vardır: fiziksel ve politik bedenleri. Krallar öldüğünde fiziksel bedenleri işlevini yitirir ancak etki doğurmaya devam eden bir de politik bedenleri vardır. Bu durum kral değişikliği ve ölümlerinin İngiltere siyasetini etkilemesinde bir örnek olarak gösterilmektedir. KARAİMAMOĞLU, Tolgahan: “Norman Fethi'nden Magna Carta'ya: İngiltere'de Kralların Ölümlerinin Siyasi Sonuçları”, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(3), 2022, s.114.

¹⁷ Avrupa'nın büyük bir kısmı özellikle 8-10. yüzyıllar arasında “ikinci dalga bir barbar akımına” uğramıştır. BLACK, s. 78 vd.

¹⁸ Yaşadığı dönemler: 1028-1087.

¹⁹ BLACK, s.107.

bir değişikliğe uğratmakta görür.²⁰ Halihazırda var olan gelenekleri ve kurumları geliştirir ve aynı zamanda başta gezici yargıçlar olmak üzere eklemelerde bulunur. Kral tarafından tayin edilen ve ülkenin çeşitli yerlerine gönderilen gezici yargıçlar ve bu sistemin II. Henry döneminde gelişiminin, günümüzde Anglo-Sakson Hukuk Sistemi olarak adlandırılan ortak hukuk sisteminin (*Common Law*) oluşmasına zemin hazırladığı kabul edilmektedir.²¹ Ayrıca bu dönemde yaşanan önemli gelişmelerden bir diğeri, Normandiya'nın fethedilmesi ve İngiltere tahtı ile birleştirilmesidir. Bu şekilde her iki tarafta toprağı bulunan ve ilişkileri süren aristokratların durumu iyileştirilmiştir.²² Güçlü bir aristokrat sınıfının yönetime ne derecede etkiye bulunabileceğı ileride Magna Carta'nın kabul edilmesinde anlaşılacaktır.

I. Henry öldükten sonra, erkek varisi bulunmaması nedeniyle tahta kimin geçeceği konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Yaşanan mücadeleler sonucu ilk önce tahta I. Henry'nin yeğeni Stephen, ardından I. Henry'nin kızı Matilda'nın oğlu II. Henry çıkar. Yaşanan taht krizi, veraset kurallarının belirsizliğinin bir göstergesidir. Bu belirsizlik, yerel yönetimlerin güçlenmesi ile sonuçlanır ve I. Henry'nin inşa ettiği sistemin de bozulmasına neden olur. Öncesine göre güçlenmiş bir soylular sınıfı ortaya çıkar. Ayrıca II. Henry, baba tarafından Fransız Plantagenet Hanedanı üyesidir ve sonrasında Fransa Kralı VII. Louis'nin eski karısı Akitanyalı Eleanor ile evlenmiştir. Bu nedenle İngiltere kralı, Fransa'daki topraklar karşılığında sadakat yemini ile Fransa kralına bağlıdır.²³

Dönemin siyasi yapısına bakıldığında hem İngiliz adaları hem de Fransa topraklarına sahip olmayı amaçlayan bir Angevin Krallığı'nın ortaya çıktığı görülür. Bu durum, Fransa'nın düşmanlığını pekiştirir. Ne yazık ki II. Henry'nin tek düşmanı Fransa olmayacaktır; II. Henry, yerel kilise ağılarıyla güçlenen piskoposluk otoritesi ile de karşı karşıya gelecektir. Bu durumun sebebi yakın arkadaşlarından biri olan Thomas Becket ile aralarında geçen bir olaydır. Kral ve kilise arasında yaşanan iktidar krizleri, Magna Carta dönemi de dahil olmak üzere Avrupa tarihini şekillendiren önemli konulardan biridir.²⁴

Thomas Becket, kralın yakın bir arkadaşıdır ve 1162 yılında Canterbury Başpiskoposu olarak atanır.²⁵ Burada faaliyetlerine devam ederken kilisenin, dünyevi otoriteden bağımsızlığına dayanan bir görüş benimser. Din adamlarının ancak kendi kilise mahkemelerinde yargılanabileceğini savunur. Ancak II. Henry bu bağımsızlık fikrine karşı çıkar, kendi gücüne bir itiraz olarak görür. Bu sebeple başlayan olaylar neticesinde Becket, kral yanlısı şövalyeler tarafından öldürülür ve sonrasında aziz ilan edilir.²⁶

Kendisi de bir hukukçu olan II. Henry'nin dönemi, 'Becket Olayı' haricinde ortak hukuk düzeninin (*common law*) geliştiğı ve yönetimin kralın şahsından uzaklaştığı bir dönem olarak tasvir edilir.²⁷ Yine de dönemin önemli sorunlarından biri, artan ekonomik ihtiyaçlara cevap verilebilmesi için özellikle vergi konusunda alınan keyfi kararlardır.²⁸ Bu durum krala karşı çıkan ve keyfililiğin önlenmesi için bir araya gelen soylular sınıfını gündeme getirir. Güçlenerek gelen soylular sınıfı, yavaş yavaş sesini yükseltmeye başlayacaktır.

II. Henry'den sonra tahta oğlu I. Richard (1157-1199) geçer. I. Richard, "Aslan Yürekli Richard" (*Richard the Lionheart*) olarak anılır.²⁹ Bu durum onun toplumdaki insanlar bakımından oldukça sevildiğini gösteren unsurlardan biridir. Lakabını güçlü, cesur ve savaşçı bir kral olması sebebiyle almıştır. Üçüncü Haçlı Seferi'ne katılmış ve Robin Hood efsanelerinde kahraman olarak lanse edilmiş olan³⁰ I. Richard'dan sonra gelen kardeşi John'un ise onun tam zıddı bir etki bıraktığını söylemek mümkündür. John tahta geldiğinde soyluların bir kısmı kralın yetkisini tanımaz ve Fransa safına geçer. Hem babasına hem de ağabeyine ihanet etmiş olan John'un iki lakabı vardır: "yumuşak kılıç" anlamına gelen "*Softsword*" ve "Yurtsuz John" anlamına gelen "*John the Lackland*". "Yumuşak kılıç" lakabı, John'un askeri yeteneğı olmamasından gelir.³¹ John, "yurtsuz" yani "mülksüz" lakabını ise Kral II. Henry'nin genç oğlu olarak hiçbir toprağına sahip olmamasından, kendisine hiçbir mülk bırakılmamış olmasından alır.³² En başından beğenilmeyen bir kral olan John, aristokrasinin isteklerine boyun eğmek zorunda kalan ve Magna Carta'yı kabul eden zayıf bir kral olarak tarih sahnesinde yerini alır.

B. Krala Karşı Birlik: Baronların İsyanı

²⁰ GREEN, Judith: "King Henry I and Northern England", *Transactions of the Royal Historical Society*, 17(2007), 2007, s.37 vd.

²¹ MOOERS, Stephanie L.: "A Reevaluation of Royal Justice under Henry I of England", *The American Historical Review*, 93(2), 1988, s.340.

²² BLACK, s.108.

²³ BLACK, s.116.

²⁴ AKAD/DİNÇKOL/BULUT, s.48 vd. Detaylı bilgi için bkz. SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar: *Din ve Devlet Arasındaki İktidar Mücadelesi: Avrupa Örneğı*, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.

²⁵ Canterbury Başpiskoposluğu, İngiltere tarihinin çeşitli dönüm noktalarında birçok defa karşımıza çıkar. Bunun sebebi hem mevkî hem de idari olarak kilise otoritesi içerisinde önemli bir yer olması ile ruhani otoritenin bir sembolü haline gelmesidir. Bu nedenle Canterbury Başpiskoposları ve buraya ilişkin sorunlar aynı zamanda dünyevi otoritenin durumu ile de doğrudan ilişkilidir. Canterbury Başpiskoposluğunun tarihsel önemi için bkz. Historic UK: "Archbishops of Canterbury", <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofEngland/Archbishops-of-Canterbury/>, (Erişim: 15.10.2024). Time Travel Britain: "The History of the Archbishop of Canterbury", <https://www.timetravel-britain.com/articles/history/archbishop.shtml>, (Erişim: 15.10.2024).

²⁶ Becket'in ölümüyle ilgili detaylı bilgi için bkz. COMPTON, Thomas K.: "The Murderers of Thomas Becket", *The Historian*, 35(2), 1973, s.238-255; SCULLY, Robert E.: "The Unmaking of a Saint: Thomas Becket and the English Reformation", *The Catholic Historical Review*, 86(4), 2000, s.579-602.

²⁷ SALZMAN, Louis Francis: *Henry II*, Constable and Company, London 1917, s.175.

²⁸ CORFE, Tom: *Archbishop Thomas and King Henry II*, Cambridge University Press, Cambridge 1975, s.29-30.

²⁹ NORGATE, Kate: *Richard the Lion Heart*, Macmillan and Co., London 1924, s.34.

³⁰ Historic UK: "Robin Hood", <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofEngland/Robin-Hood/>, (Erişim: 15.10.2024).

³¹ STARKEY, David: *Magna Carta: True Story Behind the Charter*, Hodder & Stoughton, London 2016, s.9-11.

³² JENKINS, s. 58.

Magna Carta'nın kabul edildiği 1215 tarihinde tahtta Kral John oturmaktadır. John, 1199-1216 yılları arasında İngiltere tahtında hüküm sürmüştür.³³ Bu tarihlerde dikkat çeken ilk husus John'un ölmesiyle krallığının sona erdiği tarihin, Magna Carta'nın imzalandığı kabul edilen 1215'ten bir yıl sonrasına tekabül etmesidir. Bu durum Magna Carta'nın John ile bağlantısının yarım kaldığını düşündürür. Gerçekten de Magna Carta'nın tarihinde değişimler, unutulmalar ve yeniden hatırlanmalar vardır.

"Yurtsuz John"un tahta geldiği dönemin yapısına bakıldığında en büyük düşman olarak Fransa kralı II. Philip'in görüldüğü söylenebilir. II. Philip'in onun hakkında fikir sahibi olunabilecek iki lakabı vardır. Bunlardan ilki, *augeo* kelimesinden üretilen ve büyüten, genişleten anlamına gelen "*Augustus*" ve bir diğeri "Tanrı lütfu" anlamına gelen "*Dieudonné*"dir.³⁴ I. Richard gibi II. Philip de John'un sahip olamadığı lakaplara sahiptir. Philip'in en büyük amacı Angevin Krallığı'nı yıkmak ve kendi egemenliğini tesis etmektir. Bunun için İngiltere'de yaşanan iç çekişmelerden yararlanır ve krala karşı ayaklananlara destek olur.³⁵

John'un iki büyük hatasının onu aristokratlara karşı taviz vermeye sürüklediği söylenebilir. Bunlardan ilki kiliseye karşı tutumudur. II. Henry'nin Thomas Becket ile yaşadığı olayın bir benzeri, John ve Papa III. Innocent arasında yaşanır.³⁶ Sorun bu sefer Canterbury Başpiskoposluğu'na kimin atanacağı meselesidir. John, Papa'nın adayı olan ve Fransa'da II. Philip'in yetkisi altında eğitim almış Stephen Langton'un atanmasına şiddetle karşıdır.³⁷ Ancak Papa onu uyarır; Tanrı'ya ve kiliseye karşı çıkmanın onun için tehlikeli olacağını söyler. John geri çekilmez ve kilise mallarına el koymaya başlar. Bu hareketinin sonucunda kilise, önce İngiltere'de kendi görev ve yetki alanına giren işleri yapmayacağına dair bir karar yayınlar ve ardından John'u aforoz eder.³⁸

John'un ikinci hatası, keyfi kararlar alarak hukuk dışına çıkmasıdır. Bu dönemde II. Henry'nin miras bıraktığı hukuk düzeninin yozlaştığı ve hukukun "kralın isteği" olarak algılandığı görülür.³⁹ Ayrıca John, Fransa ile olan mücadelesinde yaşadığı ekonomik kayıpları keyfi olarak uyguladığı ağır vergi kurallarıyla çözmeye çalışır. Tüm bu davranışları soyluların tepkisini çeker; John'a suikast girişiminde bulunulur ve sonrasında onu tahttan indirebilmek için baronların isyan süreci başlar.⁴⁰

Baronlar, kralın yetkilerini elinden almak veya daha gerçekleştirebilir bir amaç olarak kısıtlamak istemektedir. Ancak Orta Çağ İngiltere'sinde böyle bir güçle donatılmış konuma veya veraset itirazı gibi bir nedene sahip değillerdir. Bu nedenle baronların amacının gerçekleştirilmesi için bu harekete kralın da katılması şarttır. Buradan yeni bir fikir doğar; hukuki reform içeren ve kralı bağlayan bir sözleşmenin yapılması gerekir.⁴¹

Baronlar ve kral arasında yapılması planlanan uzlaşmanın arabulucusu rolünde, Canterbury atama krizinin baş aktörü Stephen Langton vardır.⁴² Başpiskopos Langton, kralın aforozunu kaldırır ve bunun karşılığında John yemin eder. Yeminin; kilisenin korunması, barışın ve adaletin tesis edilmesi üzerine olduğu tahmin edilmektedir. Baronlar bu yeminin, I. Henry'nin taç giyme töreni belgesinde de (*The Coronation Charter*) yer alan "kadim baronluk özgürlüklerini" yerine getirmeyi taahhüt ettiğini ileri sürer.⁴³ Artık somut bir amaçları vardır: o da John'a, kendi isteklerini I. Henry'nin *Charter*'ı ile yoğurarak kabul ettirmektir.

Baronlar, amaçlarına ulaşmak için kral ile görüşmek ve onun kabulünü almak isterler. Bu sebeple baronlar ve kral, 6 Ocak 1215'te New Temple Londra'da bir görüşme gerçekleştirir. Görüşmede baronlar, *Charter*'ın kabul edilmesi karşılığında kiliseyi ve krallığı koruyacaklarına dair yemin edeceklerini söyler. Kral buna cevap olarak baronların hem krallığa hem de *Charter*'a karşı da onunla birlikte sorumlu olmaları gerektiğini ileri sürer. Bu şekilde görüşme ertelenir ve John, baronları oyalamak için süre kazanır. Bir sonraki görüşmenin 26 Nisan tarihinde Northampton'da yapılacağı kararlaştırılır ancak John sözünü tutmaz. Görüşme yerine gelmeyeceğini ve yerine Langton'u göndererek onun üzerinden iletişim kuracağını belirtir. Bunun üzerine baronlar isteklerinin bir listesini hazırlar ve Langton'a verir. Eğer istekleri kral tarafından kabul edilmezse krallığın kalelerini ele geçirecekleri tehdidinde bulunurlar. Ancak John bu taleplerini de reddeder ve olaylar iç savaşa doğru sürüklenir.⁴⁴

³³ BLACK, s.132. John'un krallığı ile ilgili de veraset sorunları mevcuttur. Hatta bu durum dönemi inceleyen eserlerde ele alınmıştır. Bunlardan biri de Shakespeare'in eseridir. İngiliz Kralı John ve Fransız Kralı Philip arasında taht kimin hak ettiği ile ilgili olarak şöyle bir diyalog geçer: "Kral John: Fransa, kimden aldın bana bu suçlamaları yöneltme hakkını? Kral Philip: Hayvanlar kralında bile iyi duygular uyandırarak hakka tecavüz karşı çıkmayı öğreten göksel yargıçtan. İşte o yargıç vasısı yaptı beni bu çocuğun; onun emriyle eleştiriyorum ve onun yardımıyla düzeltereğim yaptığın haksızlıkları." SHAKESPEARE, William: Kral John'un Yaşamı ve Ölümü, Çev. Hamit Çalışkan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2023, s.17.

³⁴ STARKEY, s.11.

³⁵ BREAY, Claire: Magna Carta: Manuscripts and Myths, The British Library, London 2010, s.8.

³⁶ İngiltere tarihi kral ve kilise arasındaki çekişmelerle şekil almış görünmektedir. Öyle ki benzer bir olay yüzyıllar sonra VIII. Henry (1491-1547) ve Sir Thomas More arasında da yaşanmıştır.

³⁷ BALDWIN, John: "Master Stephen Langton, Future Archbishop of Canterbury: The Paris Schools and Magna Carta", The English Historical Review, 123(503), 2008, s.823-824.

³⁸ STARKEY, s.13.

³⁹ STARKEY, s.20.

⁴⁰ BREAY, s.15-17.

⁴¹ STARKEY, s.25-26.

⁴² Detaylı bilgi için bkz. CARPENTER, David A.: "Archbishop Langton and Magna Carta: His Contribution, His Doubts and His Hypocrisy", The English Historical Review, 126(522), 2011, s.1041-1065.

⁴³ I. Henry'nin Taç Giyme Töreni belgesi için bkz. The History of England: "The Charter of Liberties of Henry I, 1100", <https://thehistoryofengland.co.uk/resource/the-charter-of-liberties-of-henry-i/>, (Erişim: 15.10.2024).

⁴⁴ BREAY, s.24-25.

7 Mayıs tarihinde John yeni bir *Charter* ile gündeme gelir. Ancak her ne kadar içeriğinde baronların kadim özgürlükleri ve onlara her sene yeni bir lider seçme hakkı yer alsa da yeterli görülmez. Londra, baronların işgaliyle 17 Mayıs'ta düşer. Artık direnecek bir durumu kalmayan John ile baronlar arasında 27 Mayıs'ta barış yapılır.⁴⁵

Charter'ın görüşülmesi için 10 Haziran tarihinde baronlar ve kral bir kez daha buluşur. Öncesinde belirttikleri istekleri genişleten baronların sunduğu maddeler listesi, John tarafından kabul edilerek krallığın gücünü temsil eden mühür ile mühürlenir.⁴⁶ 15 Haziran tarihinde John ve baronlar genel kurul halinde görüşmek için yine bir araya gelir. Bu tarih, İngiltere'de Magna Carta'nın imzalandığı tarih olarak kabul edilmektedir. Ancak belgenin bu tarihte imzalandığını veya imzalanıp imzalanmadığını kanıtlayan bir delil günümüze ulaşmış değildir. Günümüze ulaşan verilerden elde edilen bilgilere göre bu tarihte mühürlendiği ve karşılıklı yemin edilerek yürürlüğe konulduğu tahmin edilmektedir.⁴⁷ 19 Haziran'da Runnymede'de yapılan bir başka görüşmenin ise törensel olduğu kabul edilmektedir. Baronların istekleri (*Articles of the Barons*) 10-19 Haziran arasında geçen süreçte değişikliğe uğramaya devam etmiş ve son halini almıştır.⁴⁸

III. MAGNA CARTA

John'un, baronların isteklerini mühürleyerek kabul etmesinin; kendisi, krallık ve baronlar için birtakım sonuçları olmuştur. Bu sonuçların hukuki ve siyasi niteliğini ortaya koyabilmek için Magna Carta'nın taraflarının ve içeriğinin incelenmesi gerekir. Ancak günümüzde geçerli hukuki işlem türleri ile Magna Carta'yı bir kategoriye koymak, onun amacı ve niteliği hakkında yanılgıya düşürebilir. Bu nedenle belgenin, isminde geçen Latince *Carta*, ya da İngilizce *Charter* olarak incelenmesi tercih edilmiştir.⁴⁹ Zira orijinal metinde de bu ifade kullanılmaktadır.

Charter'lar, Anglo-Sakson toplumunda hukuki belgeler olarak kabul edilir. Kralların, din adamlarının ve toplumda yaşayan kişilerin vasiyetname gibi çeşitli ilişkilerini konu edinen birçok versiyonu bulunmaktadır. Bu belgeler, döneme ilişkin araştırma yapılırken önemli bir birincil kaynak kabul edilmektedir.⁵⁰ Magna Carta da döneminin özellikleri hakkında fikir edinilmesini sağlayan yüzlerce Orta Çağ *Charter*'ından biridir.

10. yüzyıla gelindiğinde *Charter*'lar artık belirli bir formata oturmaya başlamıştır. Belgelerin iki tarafı vardır ve belirli birtakım hukuki ifadeleri içerirler. Örneğin kraliyet dönemi yılına göre tarihlendirilmiş, belirli bir üslup ile yazılmış ve sınır maddeleri konulmuştur.⁵¹ Magna Carta da kral ve baronlar olmak üzere iki tarafa sahiptir, baronların isteklerinin listelendiği taslağın belirli bir kraliyet üslubu ile yazılması ile şeklen *Charter*'a dönüşmüştür ve "25'lerin yargılaması" gibi baronlara önemli yetkiler veren bir güvence sistemine sahiptir.

Magna Carta, kabul edildiği 1215 tarihinden sonraki on yıl içinde üç önemli değişikliğe uğramıştır.⁵² Bu nedenle aşağıdaki bölümlerde Magna Carta'nın tarafları ve içeriğine dair inceleme yapılırken 1215, 1216 ve 1225 değişikliklerini içeren metin esas alınmıştır.

A. Taraflar: Aristokratlar ve Kral

Charter, Tanrı'nın lütfuyla Kral John'un başpiskoposlara, piskoposlara, başrahiplere (*abbots*), rahiplere (*priors*), kontlara (*earl*), baronlara, şeriflere (*sheriffs*) ve onların hizmetkarları ile tüm sadık tebaaya selam sunması ile başlar. Ardından *Charter*'da yer alan özgürlüklerin kutsal kilisenin yüceltilmesi ve krallığın reformu için, tarafların kendi isteği ile, İngiltere krallığında sonsuza kadar geçerli olmak üzere başpiskoposlara, piskoposlara, başrahiplere, rahiplere, kontlara, baronlara ve tüm krallığa verildiği ifadesi yer alır.⁵³ Metnin sonunda şahitlik eden kişilerin isim listesinde de lord, başpiskopos, piskopos, rahip, yargıç (*justiciar*), kont ve muhafız (*constable*) unvanları vardır.⁵⁴

Charter'da geçen baron ve kont gibi aristokratik unvanlar, Orta Çağ Avrupası'nda birçok yerde soyluluğu temsil eder. Ancak soyluluk ile neyin kastedildiği konusunda Orta Çağ boyunca tüm Avrupa için geçerli bir yargıda bulunmak pek mümkün görünmemektedir. Kimi zaman kimi yerlerde soyluluk ile ataları arasında köle olmayanlar kastedilirken kimi zaman da toprak sahibi senyörler kastedilmiştir.⁵⁵ Bu anlamda soylu olmak ve aristokrat olmak aynı anlama gelmez.

Orta Çağ Avrupa'sında toplumsal ve hukuki bir sınıf olarak aristokrasiye üye olabilmek için birtakım unvanlara sahip olunması gerektiği kabul edilir. Bu aristokratik unvanlar arasında hiyerarşi vardır ve her bir unvanın hem erkek hem de kadın versiyonu bulunur. Bunlar: imparator/imparatoriçe, kral/kraliçe, arşidük/arşidüşes, grandük/grandüşes, dük/düşes, prens/prenses, marki/markiz, kont/kontes,

⁴⁵ STARKEY, s.43.

⁴⁶ VINCENT, Nicholas: "Magna Carta: from King John to Western Liberty", in Goldman, Lawrence (ed.), Magna Carta: History, Context and Influence, University of London Press, London 2018, s.27; STARKEY, s.48-49.

⁴⁷ STARKEY, s.52; BREAY, s.38-39.

⁴⁸ STARKEY, s.54.

⁴⁹ "*Charter*" kelimesinin Türkçe araştırmalardaki yaygın kullanımının "şart" olduğu söylenebilir.

⁵⁰ The British Academy: "Anglo-Saxon Charters", <https://www.thebritishacademy.ac.uk/projects/academy-research-projects-anglo-saxon-charters/>, (Erişim: 15.10.2024).

⁵¹ SNOOK, Ben: The Anglo-Saxon Chancery: The History, Language and Production of Anglo-Saxon Charters from Alfred to Edgar, The Boydell Press, Suffolk 2015, s.4.

⁵² STARKEY, s.4-5.

⁵³ BREAY, s.49.

⁵⁴ STARKEY, s.251, 253.

⁵⁵ BLOCH, s.421-425.

vikont/vikontes, baron/barones, lord/leydi ve şövalyedir.⁵⁶ Ancak soyluluk her zaman bu unvanlara sahip olanların doğrudan hukuki anlamda soylu bir sınıfa ait olduğu anlamına gelmemiştir. Bu durum özellikle İngiltere’de, Avrupa’daki gelişiminden farklı bir şekilde seyretmiştir. Orta Çağ’ın başlarında veraset kurallarındaki belirsizlik gibi soyluluk kurallarında da belirsizlikler mevcuttur. Toplumsal bir sınıf olan soyluların hukuki anlamda soylular sınıfına dönüşmesi zaman içerisinde ortaya çıkan koşulların bir ürünüdür.⁵⁷

Geniş bir değerlendirme yapılacak olursa Orta Çağ’da soylu olabilmenin üç şartı olduğu söylenebilir. Bunlar; diğerlerine göre üstünlüğü teyit edip somutlaştıracak kendine özgü bir statüye sahip olmak, bazı istisnaları olmakla birlikte statünün kan bağı ile devam etmesi gerekliliği ve bu irsili kuralının mevcut hukuk düzeni tarafından tanınmasıdır.⁵⁸ Bu anlamda Magna Carta döneminde bu koşullar sağlanmadığı için soyluluk kurumunun varlığından bahsedilemeyeceği kabul edilmektedir. Hatta Bloch’un görüşüne göre soylular sınıfı, kelimenin Fransa ve Almanya gibi yerlerde kazandığı anlamı kapsayacak şekilde İngiltere’de hiçbir zaman doğmamıştır.⁵⁹ Ancak yinelemek gerekirse, soyluluk ve aristokratlık her ne kadar iç içe geçmiş kavramlarsa da aynı anlama gelmemektedir. İngiltere’de hukuksal anlamda bir soylular sınıfı olmasa da hiyerarşik toplumsal sınıflar vardır.⁶⁰ Birtakım egemenlik güçlerini elinde bulunduranların hiyerarşinin üst kısmında yer aldığı bu toplum yapısında, alt sınıfın kontrolü neredeyse tamamen bu üst sınıfın elindedir. 13. yüzyılda Magna Carta’nın başlattığı süreç içerisinde bu sınıf gitgide güçlenecek ve imtiyazlara sahip olmaya devam edecektir.

Orta Çağ İngiliz toplumunun kendine özgü yapısı ve kuralları dikkate alınarak Magna Carta’nın dili incelendiğinde belgenin kapsayıcılığı hakkında bir sonuca ulaşılabılır. Metinde her ne kadar “tüm krallık” ifadesi kullanılmış olsa da özgür adam ve soylu adam arasında hukuken farklılık bulunmayan; ancak yine de güçlü hiyerarşik yapıya sahip bir krallığın kastedildiği unutulmamalıdır. Bu anlamda Magna Carta’nın taraflarını aristokratlar ve kralın oluşturduğunu söylemek mümkündür.

B. İçeriği: Baronların İstekleri (Articles of the Barons)

1215 tarihinde Runnymede’de mühürlenен baronların istekleri, krallık bürosundaki (*royal chancery*) görevliler tarafından eklemeler ve düzeltmeler yapılarak 63 maddelik bir belgeye dönüştürülmüştür.⁶¹ Ancak *Charter*’ın kendisinde maddeler numaralandırılmış değildir ve metin kesintisiz devam eden cümlelerden oluşur.⁶²

Baronların isteklerinin gözden geçirildiği 1217 değişikliklerinde, kraliyet ormanlarını ilgilendiren maddeler metinden çıkarılmış ve Orman Şartı (*Charter of the Forest*) adı verilen yeni bir belgeye dönüştürülmüştür. Geri kalan kısmın Magna Carta olarak bilinmesi bu değişiklikten sonra olmuştur. Baronların “kadim özgürlüklerini” tanıyan maddelerin kaldığı metin, Latince tam adıyla *Magna Carta Libertatum* yani “Büyük Özgürlükler Fermanı” (*Great Charter of Freedoms*) olarak anılmaya başlamıştır.⁶³

Magna Carta’nın içeriğinde yer alan konu başlıkları şu şekilde sıralanabilir; kilise, miras paylaşımı, vergilendirme, seyahat kuralları, evlilik, borçların durumu, kraliyet tarafından istenen yardımlar, yargılama, köylülerden istenen birtakım kamu görevleri, kiralara, şövalyelerin durumu, şehir yapısı, Galliler ve din adamları ile ilgili düzenlemeler, ölçü birimleri, cezalar, ticaret ve orman kuralları ile 25’lerin yargılamasına ilişkin düzenlemeler.⁶⁴

25’lerin yargılaması (*judgement of the Twenty-Five*) usulü, baronlar için Magna Carta’nın uygulanmasında bir güvence (*forma securitatis*) olarak düzenlenmiştir.⁶⁵ Kral tarafından kabul edilen hususlar yerine getirilmez veya engellenirse; baronlar söz konusu güvence maddesini ileri sürerek krallığa karşı zor kullanabilecektir. Bu anlamda 25’lerin yargılaması usulü, İngiltere’de krala karşı sabit bir direniş örgütü oluşturulmasının ilk örneklerinden biri olarak da değerlendirilir.⁶⁶ Bu usule ilişkin düzenlemeler belgenin son kısımlarında; 52, 55, 61 ve 62. maddelerinde yer almaktadır.

52. maddeye göre; eğer bir kişi, “eşitlerinin yasal kararı” olmaksızın toprağından, kalesinden, özgürlüğünden ya da haklarından yoksun bırakılmışsa bu durum derhal düzeltilmelidir. İhtilaflı bir durum söz konusu ise 61. maddede detaylı bir şekilde düzenlenen 25’lerin yargılaması sonucu bir karar verilecektir.⁶⁷

⁵⁶ Nobility Titles: “Aristocratic Titles of Medieval Europe (Part 1)”, <https://nobilitytitles.net/aristocratic-titles-of-medieval-europe-part-1/>, (Erişim: 15.10.2024); Nobility Titles: “Aristocratic Titles of Medieval Europe (Part 2)”, <https://nobilitytitles.net/aristocratic-titles-of-medieval-europe-part-2/>, (Erişim: 15.10.2024).

⁵⁷ BLOCH, s.424 vd.

⁵⁸ BLOCH, s.417-418.

⁵⁹ BLOCH, s.485.

⁶⁰ Orta Çağ İngiltere’inde soyluluk ile ilgili olarak bkz. COSS, Peter: “Knights, Esquires and the Origins of Social Gradation in England”, *Transactions of the Royal Historical Society*, 5(1995), 1995, s.155-178.

⁶¹ BREAY, s.34.

⁶² BREAY, s.49.

⁶³ BREAY, s.44. JONES, Dan: *Magna Carta The Birth of Liberty*, Viking Yayınları, New York 2015, s.184.

⁶⁴ Magna Carta metni için bkz. BREAY, s.49-54.

⁶⁵ HOLT, J. C.: “The Making of Magna Carta”, *The English Historical Review*, 72(284), 1957, s.412.

⁶⁶ RUSSELL, Josiah Cox: “London and Thirteenth Century Anti-Royal Methods”, *The Southwestern Social Science Quarterly*, 12(2), 1931, s.156.

⁶⁷ Magna Carta madde 52: “To any man whom we have deprived or dispossessed of lands, castles, liberties, or rights, without the lawful judgement of his equals, we will at once restore these. In cases of dispute the matter shall be resolved by the judgement of the twenty-five barons referred to below in the clause for securing the peace.”

52. maddenin bir benzeri, baronlarla ilgili olarak 55. maddede düzenlenir. Maddenin dili “biz” öznesi kullanılarak yazılmıştır ve bu kelime ile belgeyi hazırlayan baronların kastedildiği söylenebilir. Buna göre baronlara yasalara aykırı olarak verilen tüm para cezaları kaldırılacak ya da yine 25’lerin yargılaması sonucu verilecek karara bırakılacaktır. Maddede baronlara bırakılmış geniş bir takdir alanı mevcuttur. Zira eğer yargılamada hazır bulunabilirse Canterbury Başpiskoposu Stephen Langton ve beraberinde getirmek istediği kişiler de yer alabilecek ve kararın oylamasına katılabilecektir.⁶⁸

Magna Carta’da 25’lerin yargılama alanına bırakılan konular düzenlendikten sonra 61. maddede bu usulün nasıl yürütüleceği detaylı bir şekilde açıklanır. 25’lerin yargılaması, Magna Carta’da kabul edilen düzenin bozulmaması için baronlara verilmiş bir güvencedir. Buna göre; baronlar kendi aralarından 25 kişi seçecek ve bu kişiler tüm güçleriyle, Magna Carta ile kabul edilen özgürlüklerin korunmasının sağlanması için görevlendirilecektir. Bu görevin yerine getirilmesinde uyulacak usule ilişkin madde metni, Türkçe’ye şu şekilde çevrilebilir:

“Eğer biz, başyargıcımız (*chief justice*), memurlarımız ya da hizmetkarlarımız herhangi bir kişiye karşı herhangi bir suç işlersek ya da barışın veya verilen bu güvencenin herhangi bir maddesini ihlal edersek ve bu suç, söz konusu yirmi beş barondan dördüne bildirilirse, bunu bildirmek ve derhal telafi edilmesini talep etmek için bize -ya da krallıkta bulunmadığımız zamanlarda başyargıca-geleceklerdir. Eğer biz ya da yurt dışında olmamız sebebiyle yokluğumuzda başyargıç, suçun bize ya da kendisine duyurulduğu günden itibaren kırk gün içinde herhangi bir telafide bulunmazsak veya bulunmazsa, dört baron konuyu yirmi beş baronun geri kalanına havale edecektir. Bu kişiler, karar verdikleri telafi sağlanana kadar, sadece kendimizden ve kralıçeden olanlar ile çocuklarımız hariç bırakılmak üzere; tüm ülke halkının desteğiyle, kalelerimizi, topraklarımızı, mülklerimiz ve herhangi bir şeyi ele geçirebilir ve saldırabilirler. Telafi sağladıktan sonra, bize olan normal itaatlerine devam edebilirler.”⁶⁹

Herhangi bir ihlalin ortaya çıkması halinde, 61. madde ile baronlara hem bu ihlal hakkında karar verecek hem de bu kararı infaz edecek bir yetki verilmiştir. Baronlara verilen bu yetkinin kapsamı, kullanılan “herhangi bir telafi”, “herhangi bir şeyi ele geçirebilir” ve “tüm ülke halkının desteğiyle” ifadelerinden de anlaşılacağı üzere oldukça geniş bir takdire bırakılmıştır. Ayrıca krallıkta isteyen herkes, baronların amaçlarına ulaşması için 25 baronun emirlerine uymaya ve gücünün sonuna kadar saldırmada onlara katılmaya yemin edebilecek ancak bu yemini etmeye zorlanamayacaktır.⁷⁰

25 barondan biri ölür, ülkeden ayrılır ya da herhangi bir şekilde görevini yerine getirmesi engellenirse, geri kalan baronlar kendi takdirlerine göre onun yerine başka birini seçecektir.⁷¹ Eğer 25 baron, yargılarına bırakılan bir konuda anlaşmazlığa düşerlerse mevcut bulunanların çoğunluğunun kararı dikkate alınacaktır.⁷² Baronlar, maddede belirtilen tüm bu kurallara uyacaklarına ve diğerlerinin de uymasını tüm güçlerini kullanarak sağlayacaklarına yemin edecektir.⁷³

Maddenin son fıkrasında baronlara verilen özgürlüklerin iptal edilemeyeceği ve azaltılamayacağına ilişkin hüküm yer alır. Bu kısmın, baronların aleyhine bir düzenlemenin yapılmaması için krala yönelik olarak düzenlendiği söylenebilir. Madde metni Türkçe’ye şu şekilde tercüme edilebilir:

“Hiç kimseden, kendi çabalarımızla ya da üçüncü bir tarafın çabalarıyla, bu imtiyazların veya özgürlüklerin herhangi bir kısmının iptal edilebileceği veya azaltılabileceği herhangi bir şey temin etmeye çalışmayacağız. Böyle bir şey temin edilirse, hükümsüz olacaktır ve hiçbir zaman kendimiz ya da üçüncü bir taraf aracılığıyla bundan yararlanmayacağız.”⁷⁴

Görüleceği üzere, Magna Carta’nın uygulanmasının koruyucusu 25 kişiden oluşan veya duruma göre başka kişilerin de eklenebildiği bir aristokratlar kuruluğudur. Bu kurulun amacı, kralın keyfi bir şekilde anlaşmadan caymasını önlemek; onu hukuki bir yaptırım sistemi ile bağlamaktır. Adeta sözleşmenin uyulmaması halinde cezai bir koşul olarak düzenlenen 25’lerin yargılaması, Magna Carta’da baskın tarafın baronlar olduğunu gösterir. Baronlar, zorla ve hukuka aykırı bir şekilde değil; tarafların karşılıklı anlaşması ve hukuki bir gerekçe ile amaçlarına ulaşmak istemektedir.

Magna Carta’nın öne çıkan maddelerinden bir diğeri, onun İngiltere’de insan haklarının gelişim sürecinde kilometre taşı olarak ele alınmasına sebep olan 39. maddesidir. 1628 Haklar Dilekçesi (*Petition of Rights*), 1679 Habeas Corpus Act, 1689 Haklar Bildirgesi (*Declaration of Rights*), 1701 Act of Settlement’in yer aldığı belgeler listesine giden sürecin genellikle Magna Carta ile başladığı kabul edilirken 39. madde özellikle vurgulanır.⁷⁵

39. madde hükmü şu şekildedir:

⁶⁸ Magna Carta madde 55: “All fines that have been given to us unjustly and against the law of the land, and all fines that we have exacted unjustly, shall be entirely remitted or the matter decided by a majority judgement of the twenty-five barons referred to below in the clause for securing the peace together with Stephen, archbishop of Canterbury, if he can be present and such others as he wishes to bring with him.”

⁶⁹ Magna Carta madde 61/3.

⁷⁰ Magna Carta madde 61/4.

⁷¹ Magna Carta, madde 61/5.

⁷² Magna Carta, madde 61/6.

⁷³ Magna Carta, madde 61/7.

⁷⁴ Magna Carta, madde 61/son.

⁷⁵ Bkz: AITKEN, Robert/AITKEN, Marilyn: “Magna Carta”, *Litigation*, 35(3), 2009, s.59; RADIN, Max: “The Myth of Magna Carta”, *Harvard Law Review*, 60(7), 1947, s.1060-1061.

“Kendi zümresinden olanlar ya da ülkenin ilgili yasalarına uygun olarak verilen bir karar olmadıkça hiçbir özgür kişi tutuklanamaz, hapse atılamaz, mal ve mülkü elinden alınamaz, sürgüne yollanamaz ya da herhangi bir biçimde kötü muameleye maruz bırakılamaz.”⁷⁶

Bu madde, ilk bakışta, yasalara uygun olarak verilen bir karar olmadıkça kişilerin özgürlüğünden ve mallarından mahrum bırakılmasını engellediği için Habeas Corpus ile ilişkilendirilmiş ve özel bir anlam yüklenmiştir. Ancak bu maddenin tek başına Magna Carta’dan kopuk bir şekilde değerlendirilmemesi gerekir. Yukarıdaki bölümlerde detaylı bir şekilde incelendiği üzere; belgenin anlamlandırılmasında tarafların, içeriğin ve konulan güvencelerin yeri büyüktür. Madde, krallıkta yaşayan herkes için geçerli olmak üzere düzenlenmemiştir ve aslında John’un yozlaştırdığı düzenin öncesine dönüşü ifade etmektedir.

IV. MAGNA CARTA SONRASI İNGİLTERE: MONARKIN GÜCÜNDE KIRILMA

Magna Carta’nın mühürlendiğinin kabul edildiği Runnymede’deki toplantıda, kalan birtakım işlerin görüşülmesi için yeni bir tarih daha ayarlanmıştır. Buna göre 16 Temmuz günü taraflar, rahiplerle birlikte Oxford’da bir araya gelecektir. Ancak kararlaştırılan gün geldiğinde Kral John toplantıya katılmaz ve yerine yüksek rütbeli temsilcilerini gönderir. Temsilcilerin görevinin baronların isteklerini yerine getirmek ve karşılığında baronların yapması gereken şeyleri almak olduğunu söyler.⁷⁷ Baronlar ve kral arasındaki bu karşılıklılık esası, sonraki süreçte Magna Carta’nın devre dışı bırakılmasında önemli bir araç olarak kullanılacaktır.

Baronlar, Runnymede’de, tesis edilen barışın korunması için kaleler ve rehineler vermek dışında krala her türlü yardımda bulunacaklarına dair söz vermişlerdir. Ancak Oxford’da yapılan görüşmede krala bağlılıklarını teyit eden bir yemin etmeyi reddederler.⁷⁸ Bunun üzerine John, bir sonraki görüşmede temsilcileri aracılığıyla baronlara yeni bir mesaj iletir: Baronların isteği üzerine birçok şeyi onlara teslim ettiğini fakat karşılığında zarar görmek dışında herhangi bir şey elde edemediğini söyler ve kilise gücünün merkezi Roma’ya başvurur.⁷⁹ Bu şekilde III. Innocent bir kez daha devreye girer.

Magna Carta mühürlendikten sonraki gelişmelerden haberdar olan Papa III. Innocent, baronların kararlaştırılan şekilde kendi üzerine düşeni yapmamakta direnmelerini, kilise emirlerine de karşı geldikleri şeklinde yorumlar. Bunun üzerine “krallığın huzurunu bozan herkesi ve onların suç ortaklarını” aforoz eder ve mallarına kilisenin el koymasını emreder.⁸⁰ “En cesur insanları bile etkileyebilecek bir şiddet tehdidiyle” imzalandığı için Magna Carta’yı kınar.⁸¹ Belgenin geçerli olmaya devam etmesinin başta Haçlı Seferleri olmak üzere hem krallık hem de kilise bakımından çok kötü sonuçlar doğurabileceğini savunur. Bu nedenle Kral John, belgede verdiği sözü tutmamalıdır: Magna Carta’nın, kilise tarafından, sonsuza kadar hükümsüz ve geçersiz olduğuna karar verilir.⁸²

Kilisenin kralın yanında baronlara karşı durmasından sonra krallık iç savaşa sürüklenir. Baronlar, Magna Carta’nın 61. maddesinde yer alan 25’ler hükmüne dayanarak krallığın desteğini talep eder ve kalelere el koymaya çalışır. Bir kez daha John’u krallık tahtından indirip yerine başka birini getirmek isterler. Bu nedenle Fransa Kralı Philip Augustus’un oğlu Prens Louis’e başvururlar. Louis, baronların teklifini kabul eder.⁸³

Parası ve gücü tükenen John, Prens Louis’in de desteğinin alındığı iç savaşta kötü duruma düşer ve geri çekilmek zorunda kalır. Yaşanan gelişmeler sonucu Louis, 2 Haziran’da Londra’ya girmeyi başarır. Baronluk liderlerinin yönlendirmesi ile baronlar ve şehir sakinleri, Prens Louis’e kral olarak *homage* yemini ederler.⁸⁴

Kral John, 1216 yılının Ekim ayında, Prens Louis’den uzaktaki kalelere kaçarken dizanteriden ölür. Geride varis olarak kralın 9 yaşındaki oğlu Henry kalır. Henry’nin yaşının küçük olması ve krallığın içinde bulunduğu kötü durum nedeniyle krallığı yönetebilecek başka birine ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacı karşılayan kişi; John’un sadık destekçisi, iyi bir asker ve siyasetçi olan Pembroke Kontu William Marshal olur. Krallık naipliği ve Henry’nin koruyuculuğu görevini üstlenir. Bu durum taç giyme töreni ile ilan olunur ve Henry de dönemin Papalık Elçisi Guala Bicchieri’ye *homage* töreni ile bağlılığını sergiler.⁸⁵

Tüm bunlar olurken Prens Louis, kendini Magna Carta’nın üzerinde gördüğünü yansıtan davranışlar sergilediği için baronların tepkisini çekmektedir. Buradaki boşluğu gören Kral Naibi ve Papalık Elçisi, iş birliği yaparak yeni bir planı yürürlüğe koyar. Magna Carta’dan kraliyet gücünün aleyhine olan maddeler çıkartılarak metin yeniden düzenlenir. Bu şekilde Kral Henry tarafından 12 Kasım 1216’da Magna Carta yeniden kabul edilir.⁸⁶

Marshal ve Guala’nın birlikte Louis’ye karşı hareket ettiği savaşın sonucunda Prens Louis ve baronlar mağlup olur. Louis, tahttaki hakkından feragat eder ve krallığa isyan edenlere bir daha asla yardım

⁷⁶ Magna Carta Türkçe versiyonu için bkz. İstanbul Barosu: “Magna Carta Libertatum”, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/magna2017-2.pdf>, (Erişim: 15.10.2024).

⁷⁷ STARKEY, s.80.

⁷⁸ STARKEY, s.81.

⁷⁹ HOLT, James Clarke: Magna Carta (Magna Carta), Cambridge University Press, Cambridge 1965, s.341; STARKEY, s.82.

⁸⁰ STARKEY, s.85-87.

⁸¹ STARKEY, s.91.

⁸² SMITH, Goldwin: A Constitutional and Legal History of England, Dorset Press, New York 1990, s.137-138. STARKEY, s.91.

⁸³ STARKEY, s.95-100.

⁸⁴ STARKEY, s.105.

⁸⁵ STARKEY, s.120.

⁸⁶ HOLT, Magna Carta, s.269 vd.

etmeyeceğine dair söz verir. Baronlar için ise genel af ilan edilir ve toprakları geri verilir. Bu şekilde baronların aristokratik değerlerini kaybetmeden affedilmeleri sağlanır.⁸⁷

Görüleceği üzere; günümüzde Magna Carta ismiyle anılan belgeye, aslında baronların hazırladığı bir metnin üzerinde yapılan değişiklikler sonucunda ulaşılmıştır. Başlangıçta baronların, önceki krallardan I. Henry'nin taç giyme töreni yeminini taslak olarak aldıkları bir belge söz konusudur. Sonrasında bu belge, baronların isteklerinin sıralandığı bir listeye dönüşmüş ve Kral John ile baronlar arasında yaşanan gelişmeler sonucunda birçok defa değişikliğe uğramıştır. Papalık tarafından hükümsüz ilan edilmiş, III. Henry tarafından 1225 yılında yapılan değişikliklerle yeniden ilan edilmiştir.⁸⁸

Magna Carta, günümüzde benimsenen insan hakları anlayışı ile incelenirse birçok yönden eleştiriye maruz kalacağı kesindir. Zira içeriğinde yer alan haklar ve bu hakların tanındığı kesimin sınırlılığı onu önemsiz kılmaktadır. Günümüzdeki insan hakları anlayışı, yüzyıllar süren siyasi gelişmelerin bir ürünüdür.⁸⁹ Magna Carta, böyle bir bakış açısı yerine, içerisinde bulunduğu dönemin koşulları ile birlikte ele alınırsa gerçek anlamına ulaşılması mümkündür.

Magna Carta'nın özellikleri ile ilgili olarak söylenebilecek ilk şey baronlar tarafından krala zorla kabul ettirildiğidir. Runnymede'de yapılan görüşmeler ve John'un tüm süreç boyunca gösterdiği tavırları bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu nedenle belge, kralın kendi başına karar alıp tanıdığı bir haklar listesi değildir. Sonrasında değişikliğe uğrasa da baronların hazırladığı ve kralın mühürleyerek kabul ettiği bir *Charter*'dir. Bu anlamda kral ile baronlar, Magna Carta'nın eşit tarafları görünümündedir. Metin incelendiğinde görüleceği üzere; her iki taraf da anlaşmaya uymakla yükümlüdür. Bunun güvencesini sağlayanın yine baronlar (25'ler yargılaması) olarak düzenlendiği dikkate alınırsa baronların krala göre güçlü bir konumda olduğu dahi söylenebilir.

Magna Carta'nın içeriğindeki konular, krallıkta yaşayan herkes bakımından geçerli olacak şekilde düzenlenmemiştir. İngiltere, o dönemde hiyerarşik bir toplumsal sınıf yapısına sahiptir ve belge, hiyerarşik olarak üstte olan kesimi koruyacak şekilde dizayn edilmiştir. En başta yapılmasının amacı da budur. Krallıktaki herkesin çabasının bir ürünü değildir; baronların ve hatta belirli birkaç baronun başarısıdır.

Baronların motivasyonu feodal geleneklere dayanmaktadır. Baronlar, John'dan önceki krallık dönemlerinden beri süregelen “kadim haklarını ve özgürlüklerini” korumak ve güvence altına almak istemektedir. Baronların talep ettiği bu hakların ve özgürlüklerin neler olduğunu net bir şekilde belirlemek mümkün değildir. Ancak kralın birtakım yetkilerini kullanmasında baronların da payının olması anlayışını içerdiği kesindir. Baronların savunduğu bu anlayış, aristokratik değerlerinin ve ayrıcalıklarının özünü oluşturmaktadır. İngiltere ile özdeşleşen parlamenter sistemin kökenleri Magna Carta'ya dayandırılırken de bu durum ileri sürülür. Baronların, kralın danıştığı ve karar vermesinde etki doğurabilecek güce sahip bir kurula dönüştüğü ifade edilir.⁹⁰ Bu konuda farklı görüşler de mevcuttur. Örneğin Turner'a göre “danışmak” anlamına gelen “*counsel*” (Latince *consilium*) kelimesi ile “kurul” anlamına gelen “*council*” (Latince *concilium*) kelimesi karıştırılmaktadır. I. Henry'nin taç giyme töreni belgesinde baronlara tanıdığı hak, bir eylem olarak danışmaktır. Ancak kurul veya meclis olarak baronların varlığını kabul etmek anlamına gelmez.⁹¹

Tarihsel arka plan incelendiğinde görüleceği üzere; Magna Carta, John'un ve ondan önce gelenlerin kötü yönetimine karşı gelişen bir sürecin sonucunda elde edilmiştir. Öncesinde işleyen belirli bir düzen vardır ve John'un krallık döneminde bu düzen iyice yozlaşmış haldedir. Öyle ki, John'un yönetimi, dönemi inceleyen kimi yazarlar açısından bir tür “anlaşılmamış mutlakiyetçilik”, “otoriter monarşi” veya “tiranlık” olarak değerlendirilmektedir.⁹² Hatta baronlara göre de adaletsiz ve keyfidir.⁹³ Böyle değerlendirilmesini etkileyen temel birkaç unsurun varlığından söz etmek mümkündür. Öncelikle John, keyfi bir şekilde ağır vergiler koymaktadır. İkinci olarak kendi yetkisinin sorumluluğunu halka değil, yalnızca Tanrı'ya karşı gören bir anlayışla hareket etmektedir. Son olarak krallık yetkisini Papa'nın yetkisinden üstün görmektedir. John'un bu anlayışı, krallık tarihinde ilk defa onunla birlikte ortaya çıkmamıştır. Ondaki önceki süreçte gelişen ve iktidar meşruiyetini Tanrı'ya dayandıran anlayışın bir devamını temsil etmektedir. Bu anlayışın temel bir diğer özelliği kralın yetkisini kötüye kullanması, yani halkın yararını gözetmemesi ve kurallara göre hareket etmemesi halinde monarşisinin tiranlığa dönüşeceğidir.⁹⁴ Bu anlamda John'un feodal krallığı tiranlığa dönüşmüş ve halkın tepkisini çekmiştir.

Kralın keyfi davranışları, baronların tepkisini çekmesinin ilk sebebidir. Çıkarları zedelenen baronlar, keyfiliğin önüne geçmekteki çözümü, kralı bağlayan bir hukukun yaratılmasında bulmuştur. Magna Carta

⁸⁷ STARKEY, s.134.

⁸⁸ STARKEY, s.139-144.

⁸⁹ Bkz: ALGAN, Bülent: İnsan Hakları: Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve, Adalet Yayınevi, Ankara 2023, s.32-35.

⁹⁰ LOUGLIN, Martin: Kamu Hukukunun Temelleri, Çev. Dilşad Çiğdem Sever/Kıvılcım Turanlı, Dipnot Yayınları, Ankara 2017, s.209-214; SOYSAL, Mümtaz: Anayasaya Giriş, İmge Kitabevi, Ankara 2011, s.52-53; SENCER, Muzaffer: “İnsan Hakları Açısından İngiliz Devrimi”, Amme İdaresi Dergisi, 23(2), 1990, s.4-5.

⁹¹ TURNER, Ralph V.: “King John's Concept of Royal Authority”, History of Political Thought, 17(2), 1996, s.166.

⁹² TURNER, s.157-158.

⁹³ STARKEY, s.20.

⁹⁴ Tiranlık kelimesi genellikle baskıcı yönetimleri ifade etmek için kullanılır. DONALD, James: Chambers's Etymological Dictionary of the English Language, W. and R. Chambers, Edinburgh 1874, s.538. Antik Yunan polislerine dayanan anlayışa göre bir kralın iki şekilde tiran olabilmesi mümkündür. İlk olarak yönetimi zorla ele geçiren kişiler tirandır; ikinci olarak da mevcut kurallara ve kurumlara aykırı hareket eden krallar tirana dönüşür. ARİSTOTELES: Politika, Çev. Furkan Akderin, Say Yayınları, İstanbul 2022, s.189. John için belki de iki durum da geçerlidir; zira ona karşı hem veraset itirazı hem de zorbalık iddiası mevcuttur.

her ne kadar kısa bir süre için yürürlükte kalabilse de kralın gücünü ciddi bir şekilde sınırlamıştır. Bu anlamda monarkın gücünde kırılmaya sebep olmuştur.

Magna Carta'nın kabul edildiği süreç boyunca dönemin en önemli dinamiklerinden biri olan dine değinilmesinde de fayda vardır. Papa ve John arasında yaşanan gergin olaylar ve sonrasında bunun değişmesinde görüleceği üzere kilise de kendi çıkarlarını koruyan bir anlayışa sahiptir.⁹⁵ Kilise, en başta hukuken olmak üzere, dünyevi iktidardan bağımsızlığını korumak için kimi zaman kralın, kimi zaman baronların, kimi zaman ise halkın yanında yer alan bir tavır çizmektedir. Bu durum, Avrupa siyasi tarihi boyunca birçok kez tekrarlanacak ve modern devlet anlayışının gelişme sürecinde önemli bir yere sahip olacaktır.⁹⁶

Magna Carta'nın konusunu, o dönemde geçerli ve baronlarla ilgili olan *common law* kuralları oluşturur. Kralın bu kuralları kabul etmesi bir yasalastırma hareketidir.⁹⁷ Baronların geleneksel olarak sahip oldukları haklar yazılı bir belgeye dönüştürülmüştür. Belgenin altında kralın onayının olması, *common law* kurallarının tanınmasını ve korunmasını garanti altına almıştır. Ancak bu kurallar toplumun her kesimini değil, yalnızca baronları ilgilendirmektedir. McIlwain'in ifadesiyle: "(Magna Carta) ...bir "özgürlükler fermanı" (*carta libertatum*) değil ama "özgürlük fermanıdır" (*carta libertatis*)".⁹⁸ Bir insan hakları belgesi olarak Magna Carta'yı bir "kilometre taşı" olmaksızın "söylence" olmaya iten en önemli özelliklerinden biri de budur. Sonraki tarihlerde Magna Carta'da tanınan hakların öznesi feodal beyler olmaktan çıkacak ve söz konusu haklar sınıf farkı olmadan geçerli hale gelecektir. Bu nedenle insan haklarının pozitif hukuka yansıyan kökenlerini 1215 gibi erken bir tarihe çekmek mümkün değildir. Tarihsel süreçte bir başlangıç noktası işaretlenecekse, insan haklarının en azından ayırt edici temel ilke ve kavramlarının da izine rastlanması gerekir.

Araştırmada Magna Carta'nın insan hakları hukuku ve teorisi bakımından bir değerlendirilmesi yapıldığı için belgenin anayasa hukuku bakımından detaylı bir analizine yer verilmemiştir. Ancak yine de yapılan değerlendirmenin eksik kalmaması için Magna Carta'nın bir anayasal gelişme olarak anlamına değinmek gerekir. Magna Carta'nın bir insan hakları belgesi olarak özellikleri, onun hukukun diğer alanlarındaki önemini dışlamaz. Magna Carta, bir kanunlaştırma hareketi olarak anayasacılığın gelişmesinde önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Özellikle devletin negatif bir tutum takınarak bireylerin haklarına müdahale etmemesi anlamına gelen klasik anayasacılık düşüncesinin yansımalarını bulmak mümkündür. Klasik anayasacılık anlayışına göre anayasanın amacı, siyasi iktidarın kullanılmasının sınırlanması ve denetlenmesinin sağlanmasıdır.⁹⁹ Bu anlayış çerçevesinde Magna Carta değerlendirildiğinde şöyle bir sonuç ortaya çıkar: Baronlar, "kadim özgürlüklerini" daha önceki uygulamalara dayandırarak geleneksel kuralları yazılı kurallara dönüştürmüştür. Kralı bağlayan hukuki bir belgenin kabul edilmesi sağlanarak feodalitede birbirine bağlı adamların en tepesinde bulunan kralın iktidarı sınırlandırılmıştır. Ayrıca 25'lerin yargılaması usulü gibi bir güvence getirilerek bu sınırlamanın denetlenmesi de sağlanmaktadır. Bu anlamda toplumsal yaşamın bir kısmı için de olsa kralın iktidarından kaynaklanacak müdahalelerin önlenmesinin amaçlandığı ve Magna Carta'nın bu yönüyle anayasal bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir.¹⁰⁰

Magna Carta'nın anayasacılık bakımından önemini vurgulayan kısımlarından biri olarak 61/3. maddesi gösterilebilir. Buna göre: "(25'lerin karar verdiği) telafi sağlanana kadar, ...tüm ülke halkının desteğiyle, (25 baron birlikte) kalelerimizi, topraklarımızı, mülklerimizi ve herhangi bir şeyi ele geçirebilir ve saldırabilirler. Telafiyi sağladıktan sonra, bize olan normal itaatlerine devam edebilirler." Görüleceği üzere burada "direnme hakkının" bir görünümü söz konusudur. Magna Carta'da sağlanan güvence ihlal edildiği takdirde 25 baronun, ihlalin telafisi sağlanana kadar kralın yönetimini ele geçirme hakkı vardır.¹⁰¹ Direnme hakkı, devletin kökeni ve iktidarın meşruluğu konusunda kabul gören en önemli teorilerden biri olan toplumsal sözleşme teorisinin temel kavramlarından biridir.¹⁰² Kral, Magna Carta'nın kurduğu hukuka aykırı davranamaz. Bu anlamda Magna Carta'nın getirdiği usulî güvenceler anayasacılığın gelişiminde önemli bir adım olarak kabul edilebilir.¹⁰³ Hatta bazı yazarlar Magna Carta'ya "özgürlükler fermanı" yerine "özgürlükler anayasası" (*constitucion libertatis*) demeyi daha uygun görmektedir.¹⁰⁴

⁹⁵ NEDERMAN, Cary J.: "The Liberty of the Church and the Road to Runnymede: John of Salisbury and the Intellectual Foundations of the Magna Carta", PS: Political Science and Politics, 43(3), 2010, s.457.

⁹⁶ AMBLER, S. T.: "The Church and Magna Carta in the Thirteenth Century", in Goldman, Lawrence (ed.), Magna Carta: History, Context and Influence, University of London Press, London 2018, s.49 vd. STOEL, Caroline B./CLARKE, Ann B.: Magna Carta Liberty Under the Law, Magna Carta in Amerika ve Graphic Arts Center ortak yayını, Portland 1986, s.20.

⁹⁷ MCILWAIN, Charles Howard: "Magna Carta and Common Law", in Malden, Henry Elliot (ed.), Magna Carta Commemoration Essays, Royal Historical Society, London 1917, s.137.

⁹⁸ MCILWAIN, Magna Carta.171.

⁹⁹ SARTORI, Giovanni: Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği Yapılar, Özendiriciler ve Sonuçlar Üzerine Bir İnceleme, Çev. Ergun Özbudun, Yetki Yayınları, Ankara 1997, s.253.

¹⁰⁰ LYON, Ann: Constitutional History of the United Kingdom, Cavendish Yayınları, Londra 2003, s.39-40.

¹⁰¹ Benzer bir amaca yaklaşık 750 yıl sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin 1961 Anayasası'nın Başlangıç kısmında da rastlamak mümkündür: Anayasayı yapanlar, "...hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak" bir eylem gerçekleştirmiş ve yeni Anayasayı kabul etmişlerdir.

¹⁰² Detaylı bilgi için bkz: OKANDAN, Recai G.: Devletin Menşei, Kenan Matbaası 1945, s. 64-109. Özellikle Locke'un toplumsal sözleşme teorisinde yer alan "direnme hakkı" ve Magna Carta ilişkisi, yüzyıllar sonra İngiliz topraklarını aşarak Amerika'da da etkili olacaktır. DEVINE, Donald J.: The Enduring Tension Capitalism and the Moral Order, Encounter Books, New York 2021, s.218-219. SIEGAN, Bernard H.: Property Rights From Magna Carta to the Fourteenth Amendment, Transaction Publishers, New Brunswick 2001, s. 57.

¹⁰³ MCILWAIN, Charles Howard: Constitutionalism Ancient and Modern, Cornell University Press, New York 1947, s.96.

¹⁰⁴ MCILWAIN, Constitutionalism, s.24.

Magna Carta ile krala karşı birtakım isteklerin zorla kabul ettirilebileceği görülmüştür. Bu fikrin, belgenin günümüzdeki ününe kavuşmasının en önemli sebeplerinden biri olduğu söylenebilir. Magna Carta, İngiltere siyasal yaşamında sadece kralın sınırlandırılabilmesinin değil, aynı zamanda yönetim içerisinde güçlenen ve keyfine göre davranan kesimlerin de önüne geçebilmek için bir sembol olarak kullanılmıştır.¹⁰⁵ Bu anlamda 16-17. yüzyıllarda hükümdara karşı, sonrasındaki süreçte ise güçlenen parlamentoya karşı ileri sürülen sınırlandırma taleplerinde atıf yapılan bir belge olmuştur.¹⁰⁶ İngiltere tarihinde hukukun üstünlüğünün savunulmasının ve keyfiliğin önlenmesinin bir aracı haline gelmiştir.¹⁰⁷

V. SONUÇ

Magna Carta, yüzyıllar süren akınların ve göçlerin şekil verdiği Orta Çağ İngiltere’inde yazılmış bir belgedir. Bu nedenle en başta, ortaya çıktığı düzenin özelliklerini yansıtır. Her ne kadar mevcut düzenin değişmesi amacını taşısa da; kendi döneminde geçerli bir hukuki belge türünün niteliğine de sahiptir. Bu anlamda şekli unsurları ile matbu bir *Charter*’dır; ancak tarafları ve içeriği bakımından sıradan bir *Charter*’dan, bir hak tanıma belgesinden ayrılır. Bunu ortaya koyan ise ortaya çıkış sürecidir.

Kral John’dan önceki dönemde, I. ve II. Henry’nin oturtmaya çalıştığı idari ve hukuki bir düzen, Aslan Yürekli Richard’ın zenginleştirmeye çalıştığı bir krallık vardır. Avrupa toplumlarının genelinde, karmaşık evlilik ve kilise bağlarıyla inşa edilmiş bir tabiiyetler düzeni söz konusudur. Kral John tahta geldiğinde ise İngiliz toplumundaki düzenin çatırdamaya başladığı görülür. Ağır ve keyfi vergilendirmeler başta olmak üzere John’a kin duyulacak birçok etken söz konusudur. Yaşanan olaylar sonucu birtakım güçlü baronlar, krala karşı isyan ederek birleşecek ve en sonunda Magna Carta’nın kabul edilmesini sağlayacaktır.

Magna Carta, baronlar ve kral arasında yapılmış bir *Charter*’dır. Taslağının ilk isminin de ortaya koyduğu üzere; baronların istekleri (*Articles of the Barons*) temelinde düzenlenmiştir. Bu anlamda belgenin amacı kralın, toplumdaki tüm sınıflara belirli hakları tanınması değildir. Nasıl ki Orta Çağ’da siyasal ideolojilerin varlığından söz edilemiyorsa insan hakları anlayışından da bahsedilemez. Bunun bir diğer örneği, baronların krala karşı direnmelerinde yardım için Fransa Kralı’na başvurmasıdır. Toplumun zihninde milliyetçilik ya da ulus bilinci gibi bir düşünce söz konusu değildir.¹⁰⁸ Bu fikirler, Magna Carta’dan çok sonraki dönemlerde ortaya çıkmış ve yerleşmiş fikir akımlarıdır.

Magna Carta’da, insan hakları fikrinin başlangıcına giden süreç incelenecekse; zaten o kavramın tam olarak gerçekleşmediği söylenmiş olur. Zira kavram henüz ortaya çıkma yolundadır; kabul edilen anlamına ulaşmamıştır. Bu anlamda Magna Carta günümüzde kabul edilen insan hakları anlayışını elbette yansıtmaz. Kendi dönemine göre belki de hukukun gelişimi anlamında bir gerileyiştir. Zira pratik anlamıyla hiyerarşik olarak üstte olan toplumsal bir sınıfı, aristokratları güçlendiren bir belgedir.

Araştırmanın başlığında “1215 Söylencesi” kavramının tercih edilmesinin sebebi de Magna Carta’nın tüm bu özelliklerinin değerlendirilmesinin bir sonucudur. Böyle bir tercihin yapılmasında Benno Teschke’nin “1648 Söylencesi” adlı eserinden esinlenilmiştir. Teschke, eserinde uluslararası ilişkiler ve modern devlet bakımından bir kırılma noktası olarak görülen Westphalia Barışı’nı inceler. Modern devletin gelişimi konusunda Westphalia’nın gerçekten de üzerine atfedilen değeri taşıyıp taşımadığını sorgular. Zira Westphalia ile ondan önceki feodal düzenin ortadan kalktığı, yeni bir uluslararası düzen kurularak egemen devletlerin eşitliği ilkesinin benimsendiği genel bir kabuldür. Ancak Teschke’ye göre Westphalia Barışı, tek başına böyle bir değişimin miladı olacak niteliklere sahip değildir.¹⁰⁹ Bu nedenle Teschke, modern devletler düzeninin kurulmasını 19. yüzyıla öter.¹¹⁰

Benzer bir durum belki de Magna Carta için söz konusudur; insan haklarının günümüzdeki anlamından geriye bakıldığında Magna Carta da Westphalia Barışı gibi bir söylenece olarak ele alınabilir. Magna Carta, ortaya çıktıktan sonra mevcut insan hakları anlayışını yıkarak yenisini tesis etmemiştir.

¹⁰⁵ REYNOLDS, Susan: “Magna Carta in its European Context”, *History*, 1(5), 2016, s.660.

¹⁰⁶ MUSSON, Anthony: *Medieval Law in Context The Growth of Legal Consciousness from Magna Carta to the Peasants’ Revolt*, Manchester University Press, Manchester 2001, s.164, 225.

¹⁰⁷ RADIN, s.1076 vd. 17. yüzyılda Sir Edward Coke’un Magna Carta’yı yeniden gündeme getirmesi ile ilgili olarak bkz. GARNETT, George: “Sir Edward Coke’s Resurrection of Magna Carta”, in Goldman, Lawrence (ed.), *Magna Carta: History, Context And Influence*, University of London Press, London 2018, s.51-60.

¹⁰⁸ Erözden, dönemin bu anlayışını şöyle tespit eder: “O dönemde, siyasi değerler de günümüzden oldukça farklı. Örneğin, şövalyelerden hiçbiri “vatan uğruna” savaşmayı ve bu uğurda gerekirse canını vermeyi aklına getirmemekte. Çünkü, vatan, bırakın uğrunda can verilecek bir değer olmayı, henüz bir kavram olarak bile şekillenmiş değil. Vatan deyince akla gelen, en iyi ihtimalle, Hristiyanların gökler ülkesindeki vatani.” ERÖZDEN, Ozan: *Nasyonalizm (Ulusçuluk)*, BDS Yayınları, İstanbul 1996, s.14.

¹⁰⁹ Teschke’ye göre Westphalia’nın uluslararası ilişkiler bakımından önemi bir gizemdir. Teschke bu gizemi çözdüğünde şu sonuçlara ulaşır: Otuz Yıl Savaşları ve Seksen Yıl Savaşları sonunda 1648 yılında imzalanan antlaşmaları ifade eden Westphalia Barışı, görünüşü itibarıyla moderndir ancak maddi içeriğiyle ondan önceki dönemin, yani Orta Çağ feodal düzeninin “sürekliliğini ele vermektedir”. Bunun başlıca sebepleri ise egemen devletlerin eşitliğinin sağlanmamış olması, mülkiyete dayalı krallıkların ve hanedanlık uygulamalarının devam etmesidir. TESCHKE, Benno: *1648 Söylencesi Sınıf, Jeopolitik ve Modern Uluslararası İlişkilerin Kuruluşu*, Can Sanat Yayınları, Ağustos 2017, s.319.

¹¹⁰ Teschke’nin ifadesiyle: “...mülkiyete dayalı krallık, erken modern jeopolitiğin uzamsal kurulumu üzerine oldukça farklı bir sınır mantığı dayatıyordu. Sınırsallık, toprak birikimi ve el değişimi ile ilgili özel hanedanlık pratiklerinin bir parçası olarak kalmakla devlet ve topraklar arasındaki bir genelleyici kimlik ve değişmezliği destekliyordu. Mutlaki egemenlik aksadığı ve feodal ve mülkiyete dayalı uygulamalar varlığını koruduğu için, toprak sınırları ayrıcalıksız olmayı ve idari yönden bir örnek olmamayı sürdürüyordu. Erken modern egemen oyuncuların çeşitliliği -kalıtlı ve seçimli monarşiler, ticaret cumhuriyetleri, konfederasyonlar, aristokrat cumhuriyetleri, anayasal monarşi, kentler, malikane devletleri- eşitliği şöyle dursun, işlevsel benzerliği bile olanaksızlaştırıyordu. Bunun sonucu olarak, dışlayıcı sınırsallığa dayalı, kişisel olmayan bir devletin yönettiği modern devletler düzeninin kurulması on dokuzuncu yüzyıla ötelenmek zorundadır.” TESCHKE, s.330.

Günümüzde devletlerin uluslararası hukukta sorumlu tutulduğu ve pozitif hukukta yerini bulan bir avuç insan hakkı vardır. İnsan hakları birbirleriyle ilişkili, bağlantılı ve tamamlayıcı niteliğe sahip olduğundan bu hakların birkaçının kökeni Magna Carta’da bulunabilir. Ancak Magna Carta’nın amacı toplumun her bireyini eşit kabul ederek onların temel haklarını tanımak ve koruma altına almak değildir. Magna Carta, içeriği nedeniyle bir insan hakları belgesi olarak nitelendirilebilse bile insan hakları hukukunun temel ilkelerini asgari düzeyde dahi karşılamamaktadır. Bu nedenle insan haklarının düşünsel kökenleri milattan önceye dayandırılabilir de yerleşmiş anlamıyla pozitif hukuka girişinin II. Dünya Savaşı’ndan sonraki sürece, 20. yüzyıla ötelenmesi gerekir.

Magna Carta’nın bir insan hakları belgesi olarak özellikleri, onun hukukun üstünlüğü konusunda bir sembol haline geldiğinin inkar edilmesini gerektirmez. Kralın baronlara verdiği imtiyaz, o dönemde geçerli olan ve kökeni uzun yıllara dayanan *common law* kurallarının yasalaştırılması anlamına da gelir. Bu bakımdan Magna Carta’nın kabulü bir kanunlaştırma hareketidir. Uzun yıllardır uygulanagelen örf adet kurallarının yazılı bir belgeye dönüştürülmesidir. Bu belgenin bir tarafının kral olması ve onun bakımından bağlayıcı temel bir yasa niteliğini alması, özellikle klasik (negatif) anayasacılık düşüncesi bakımından önemlidir. Zira bu şekilde kralın, baronların kabul edilen haklarına dokunmaması, bu hakları ihlal etmemesi sağlanmaktadır. Tarihin ilerleyen dönemlerinde siyasi rejimde yaşanan değişimlerde Magna Carta’da verilen söz, sadece krallık yönetimlerine karşı değil; aynı zamanda güçlü parlamento yönetimlerine karşı da ileri sürülmüştür.

KAYNAKÇA

- AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali/KÖKER, Levent: İmparatorluktan Tanrı Devletine, İmge Kitabevi, Ankara 2020.
- AITKEN, Robert/AITKEN, Marilyn: “Magna Carta”, *Litigation*, 35(3), 2009, s.59-62.
- AKAD, Mehmet/VURAL DİNÇKOL, Bihterin/BULUT, Nihat: Genel Kamu Hukuku, Der Yayınları, İstanbul 2023.
- ALGAN, Bülent: İnsan Hakları: Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve, Adalet Yayınevi, Ankara 2023.
- AMBLER, S. T.: “The Church and Magna Carta in the Thirteenth Century”, in Goldman, Lawrence (ed.), *Magna Carta: History, Context and Influence*, University of London Press, London 2018, s.41-50.
- ARISTOTELES: Politika, Çev. Furkan Akderin, Say Yayınları, İstanbul 2022.
- BALDWIN, John: “Master Stephen Langton, Future Archbishop of Canterbury: The Paris Schools and Magna Carta”, *The English Historical Review*, 123(503), 2008, s.811-846.
- BEDE: A History of the English Church and People, Penguin Books, Edinburgh 1964.
- BLACK, Jeremy: İngiltere Tarihi, Çev. Aytac Yıldız, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2020.
- BLOCH, Marc: Feodal Toplum, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2021.
- BREAY, Claire: Magna Carta: Manuscripts and Myths, The British Library, London 2010.
- CAESAR, Gaius Iulius: Notlar: Galya Savaşı Üzerine, Çev. Samet Özgüler, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2022.
- CARPENTER, David A.: “Archbishop Langton and Magna Carta: His Contribution, His Doubts and His Hypocrisy”, *The English Historical Review*, 126(522), 2011, s.1041-1065.
- COMPTON, Thomas K.: “The Murderers of Thomas Becket”, *The Historian*, 35(2), 1973, s.238-255.
- CORFE, Tom: Archbishop Thomas and King Henry II, Cambridge University Press, Cambridge 1975.
- COSS, Peter: “Knights, Esquires and the Origins of Social Gradation in England”, *Transactions of the Royal Historical Society*, 5(1995), 1995, s.155-178.
- DEVINE, Donald J.: The Enduring Tension Capitalism and the Moral Order, Encounter Books, New York 2021.
- Dictionary: “Homage”, <https://www.dictionary.com/browse/homage>, (Erişim: 15.10.2024).
- DONALD, James: Chambers’s Etymological Dictionary of the English Language, W. and R. Chambers, Edinburgh 1874.
- EMERSON, Oliver Farrer: The History of English Language, Macmillan & Co. Ltd., New York 1910.
- ERÖZDEN, Ozan: Nasyonalizm (Ulusçuluk), BDS Yayınları, İstanbul 1996.
- FLEMING, Robin: Britain After Rome: The Fall and Rise 400-1070, Penguin Books, London 2011.
- GARNETT, George: “Sir Edward Coke’s Resurrection of Magna Carta”, in Goldman, Lawrence (ed.), *Magna Carta: History, Context And Influence*, University of London Press, London 2018, s.51-60.
- GREEN, Judith: “King Henry I and Northern England”, *Transactions of the Royal Historical Society*, 17(2007), 2007, s.35-55.
- HIBBERT, Christopher: Çağdaş İngiliz Krallığı, Staples Printers Ltd, St Albans 1971.
- Historic UK: “Archbishops of Canterbury”, <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofEngland/Archbishops-of-Canterbury/>, (Erişim: 15.10.2024).
- Historic UK: “Robin Hood”, <https://ingiltere.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofEngland/Robin-Hood/>, (Erişim: 15.10.2024).
- HOLT, James Clarke: Magna Carta, Cambridge University Press, Cambridge 1965.
- HOLT, James Clarke: “The Making of Magna Carta”, *The English Historical Review*, 72(284), 1957, s.401-422.
- İstanbul Barosu: “Magna Carta Libertatum”, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/magna2017-2.pdf>, (Erişim: 15.10.2024).
- JENKINS, Simon: İngiltere’nin Kısa Tarihi, Çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul 2020.
- JONES, Dan: Magna Carta The Birth of Liberty, Viking Yayınları, New York 2015.
- KARAİMAMOĞLU, Tolgahan: “Norman Fethi’nden Magna Carta’ya: İngiltere’de Kralların Ölümünün Siyasi Sonuçları”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 2022, s.113-124.
- LOUGHLIN, Martin: Kamu Hukukunun Temelleri, Çev. Dilşad Çiğdem Sever/Kıvılcım Turanlı, Dipnot Yayınları, Ankara 2017.
- LYON, Ann: Constitutional History of the United Kingdom, Cavendish Yayınları, Londra 2003.
- MCILWAIN, Charles Howard: Constitutionalism Ancient and Modern, Cornell University Press, New York 1947.
- MCILWAIN, Charles Howard: “Magna Carta and Common Law”, in Malden, Henry Elliot (ed.), *Magna Carta Commemoration Essays*, Royal Historical Society, London 1917.
- Merriam-Webster Dictionary: “Homage”, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/homage#dictionary-entry-1>, (Erişim: 15.10.2024).
- MOOERS, Stephanie L.: “A Reevaluation of Royal Justice under Henry I of England”, *The American Historical Review*, 93(2), 1988, s.340-358.
- MUSSON, Anthony: Medieval Law in Context The Growth of Legal Consciousness from Magna Carta to the Peasants’ Revolt,

- Manchester University Press, Manchester 2001.
- NEDERMAN, Cary J.: “The Liberty of the Church and the Road to Runnymede: John of Salisbury and the Intellectual Foundations of the Magna Carta”, PS: Political Science and Politics, 43(3), 2010, s.456-461.
- Nobility Titles: “Aristocratic Titles of Medieval Europe (Part 1)”, <https://nobilitytitles.net/aristocratic-titles-of-medieval-europe-part-1/>, (Erişim: 15.10.2024)
- Nobility Titles: “Aristocratic Titles of Medieval Europe (Part 2)”, <https://nobilitytitles.net/aristocratic-titles-of-medieval-europe-part-2/>, (Erişim: 15.10.2024).
- NORGATE, Kate: Richard the Lion Heart, Macmillan and Co., London 1924.
- OKANDAN, Recai G.: Devletin Menşei, Kenan Matbaası, İstanbul 1945.
- RADIN, Max: “The Myth of Magna Carta”, Harvard Law Review, 60(7), 1947, s.1060-1091.
- REYNOLDS, Susan: “Magna Carta in its European Context”, History, 1(5), 2016, s.659-670.
- RUSSELL, Josiah Cox: “London and Thirteenth Century Anti-Royal Methods”, The Southwestern Social Science Quarterly, 12(2), 1931, s.156-167.
- SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar: Din ve Devlet Arasındaki İktidar Mücadelesi: Avrupa Örneği, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.
- SALZMAN, Louis Francis: Henry II, Constable and Company, London 1917.
- SARTORI, Giovanni: Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği Yapılar, Özendiriciler ve Sonuçlar Üzerine Bir İnceleme, Çev. Ergun Özbudun, Yetki Yayınları, Ankara 1997.
- SCULLY, Robert E.: “The Unmaking of a Saint: Thomas Becket and the English Reformation”, The Catholic Historical Review, 86(4), 2000, s.579-602.
- SENCER, Muzaffer: “İnsan Hakları Açısından İngiliz Devrimi”, Amme İdaresi Dergisi, 23(2), 1990, s.3-21.
- SHAKESPEARE, William: Kral John’un Yaşamı ve Ölümü, Çev. Hamit Çalışkan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2023.
- SIEGAN, Bernard H.: Property Rights From Magna Carta to the Fourteenth Amendment, Transaction Publishers, New Brunswick 2001.
- SMITH, Goldwin: A Constitutional and Legal History of England, Dorset Press, New York 1990.
- SNOOK, Ben: The Anglo-Saxon Chancery: The History, Language and Production of Anglo-Saxon Charters from Alfred to Edgar, The Boydell Press, Suffolk 2015.
- SOYSAL, Mümtaz: Anayasaya Giriş, İmge Kitabevi, Ankara 2011.
- STARKEY, David: Magna Carta: True Story Behind the Charter, Hodder & Stoughton, London 2016.
- STOEL, Caroline B./CLARKE, Ann B.: Magna Carta Liberty Under the Law, Magna Carta in Amerika ve Graphic Arts Center ortak yayını, Portland 1986.
- TESHCKE, Benno: 1648 Söylencesi Sınıf, Jeopolitik ve Modern Uluslararası İlişkilerin Kuruluşu, Can Sanat Yayınları, İstanbul 2017.
- The British Academy: “Anglo-Saxon Charters”, <https://www.thebritishacademy.ac.uk/projects/academy-research-projects-anglo-saxon-charters/>, (Erişim: 15.10.2024).
- The History of England: “The Charter of Liberties of Henry I, 1100”, <https://thehistoryofengland.co.uk/resource/the-charter-of-liberties-of-henry-i/>, (Erişim: 15.10.2024).
- Time Travel Britain: “The History of the Archbishop of Canterbury”, <https://www.timetravel-britain.com/articles/history/archbishop.shtml>, (Erişim: 15.10.2024).
- TURNER, Ralph V.: “King John’s Concept of Royal Authority”, History of Political Thought, 17(2), 1996, s.157-178.
- Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı: “Birleşik Krallık’ın Siyasi Görünümü”, <https://www.mfa.gov.tr/ingiltere-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (Erişim: 15.10.2024).
- VINCENT, Nicholas: “Magna Carta: from King John to Western Liberty”, in Goldman, Lawrence (ed.), Magna Carta: History, Context and Influence, University of London Press, London 2018, s.25-40.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Financial Support: Yazar Cemre Belçim GÖLBAŞI UÇAR, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Cemre Belçim GÖLBAŞI UÇAR, who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was prepared by the author alone.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The author declares that she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of İnÜHFD in all processes of the paper and that she does not make any falsification of the data collected. In addition, she declares that İnönü University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than İnönü University Law Review.